STRIPSCHRIFT

BEELDIG MIDDELKERKE
YANN

NUMMER 425 * €7,00

GRZEGORZ ROSINSKI

→ REDACTIO

'Met de redactie van Stripschrift...'

'Hallo, met X van Stripwinkel Y...'

'Da-hag, waar kunnen we u mee helpen?'

'Jullie moeten hoognodig eens iets schrijven over al die boeken die alleen in hardcover verschijnen. Die zorgen ervoor dat er straks niemand meer strips leest.'

'Eh... hoe bedoelt u dat precies?'

'Nou... als zo'n hardcoverreeks bij deel 15 is aanbeland, welke nieuwe stripliefhebber gaat zo'n serie dan nog kopen vanaf deel 1? Dat kost een vermogen! Als – ik zeg àls – alle delen sowieso nog verkrijgbaar zijn. En van softcovers van goede titels verkopen we er met gemak drie tot vier keer zoveel. Dus uitgaven in softcover houden de hobby betaalbaar, geven een betere omzet cq. omzetsnelheid en schrikken geen nieuwe klanten af. Een win-win-win-situatie, zogezegd...'

Een interessante gedachtegang die tot nadenken stemt.

Heeft winkelier X gelijk? Zou best kunnen, maar uitgevers spelen in deze barre tijden graag op zeker en een hardcover kost in productie misschien een euro'tje meer dan een softcover. Terwijl je er een tientje meer voor kunt vragen. De bruto winstmarge per exemplaar ligt voor een uitgever dus een stuk hoger. Maar niet drie tot vier keer hoger. Als winkeliers er gezamenlijk van overtuigd zijn dat ze drie tot vier keer meer softcovers dan hardcovers van een titel kunnen verkopen, dan... ja... dàn zijn hardcover-uitgevers blijkbaar dieven van hun eigen portemonnee. En zo kennen we onze Nederlandse en Belgische uitgevers niet; die laten geen geld liggen.

We wachten vol spanning op een telefoontje met uitleg van uitgever Z. En als dat niet komt, gaan we wellicht zelf eens op onderzoek uit, want de overwegingen van die winkelier zijn zelfs voor òns te volgen.

INHOUD

2 **ACTUA**

8 **GRZEGORZ ROSINSKI**
Michel van Merriënboer

18 **DE POOLSE JAREN**
Grzegorz Rosinski

24 **BEELDIG MIDDELKERKE**
Han van Buuren

30 **YANN**
Geert de Weyer

34 **DE BOVENTOON**

41 **HEINZ SERVICE SPREAD**

→ OMSLAG

Voor het omslag kregen we van Grzegorz Rosinski dit prachtige portret van Aaricia, de vrouw van Thorgal.

De tekenaar lijstte het geschilderd origineel in 2003 in om het te tonen in het stadhuis van Angoulême. Hij stuurde ons ook nog een paar alleraardigste schetsjes van Aaricia op. Eén ervan is bij het interview opgenomen, de andere laten we hier zien.

Bravo voor Bravo Brothers

Bravo Brothers is een verhaal van meer dan 45 jaar oud waarin auteur André Franquin zijn twee beste reeksen mixt. *Robbedoes en Kwabbernoot* zijn werkzaam op de redactie waar beroepsluiaard *Guust Flater* ook verkeert. Het verhaal – gepubliceerd in weekblad *Robbedoes* in 1965 – verscheen vier jaar later voor het eerst in albumvorm als één van de verhalen in deel 19 van de reguliere *Robbedoes*-reeks: *Hommeles in Rommelgem*. Het is naar verluidt Franquins favoriete aflevering. En dat verbaast niet. In het verhaal buitelen de typische *Guust*-grappen over elkaar heen als in een constante slapstickfilm. Guust die bekend staat als extreme dierenliefhebber – wie kent niet zijn op de redactie woonachtige lachmeeuw, de kat, het nestje muizen in de la – heeft als verjaardagscadeau drie apen gekocht voor Kwabbernoot. Het blijken circusapen te zijn die onverstoorbaar hun kunsten vertonen. Dankzij het jongleren, boogschieten, messen werpen en de goocheltrucs raakt de complete redactie ontregeld. Hoogtepunt is de als running gag opgevoerde Demesmaeker die voor de zoveelste keer een poging onderneemt contracten te ondertekenen. In tegenstelling tot normaal kan Demesmaeker de grappen en grollen wel waarderen; sterker nog hij moet zo hard lachen dat een hartverzakking nabij is en hij alsnog af moet haken. *Bravo Brothers* (ISBN 978-90-314-3174-8, 88 pagina's, kleur, harde kaft, €24) heeft behalve een sterk stripverhaal nog meer pluspunten: de fraaie hardcoveruitvoering, de vernieuwde inkleuring door Frédéric Jannin, een tweede versie van het verhaal in schetsvorm, het complete dossier dat veel informatie over de auteur en achtergronden van het verhaal bevat, de foto's en extra illustraties en de bibliografie. Zelfs dochter Isabelle Franquin doet nog een zegje in het boek en vertelt over haar vader.

Bravo Brothers is inmiddels succesvol genoeg gebleken om aan het eind van dit jaar een ander *Robbedoes en Kwabbernoot*-verhaal – *Boeven op de kermis* – in dezelfde stijl uit te brengen. Het verscheen eerder als kort verhaal in het album *Het nest van de Marsupilami's*. TdK

Strip 2000 met een hoofdletter S

Met als credo 'Humor met een hoofdletter H' stortte uitgeverij Strip 2000 zich in 2012 definitief op de stripmarkt met dertien uitgaven, waarvan negen fonkelnieuwe producties. Ook voor 2013 zijn er weer grote plannen en staan 16 albums op stapel. Wat mogen de liefhebbers verwachten? *Stripschrift* mag al 14 titels melden: *Nevelzicht* (Mark van Herpen), *Tobkok* (Uco Egmond), *Trix* (Mars Gremmen), *Het godvergeten eiland* (Luc Cromheecke), *Biggy* (Jeroen Funke), *3Hoog* (Ype Driessen), *Strips tekenen met Gerard Leever*, *Tom Carbon 4* (Cromheecke), *Jodocus de barbaar 3* (Marq van Broekhoven), *Ype 5* (Driessen), *Victor & Vishnu 3* (Funke) en *Rembrandt* (Pieter Hogenbirk). Dat zijn er twaalf.

De grootste verrassing is echter de terugkeer van *Biebel* (Marc Legendre). Zeven jaar na het album *Plantenbakken* zal in 2013 Biebels dertigste verjaardag gepast worden gevierd met twee albums vol nieuw materiaal. AvO

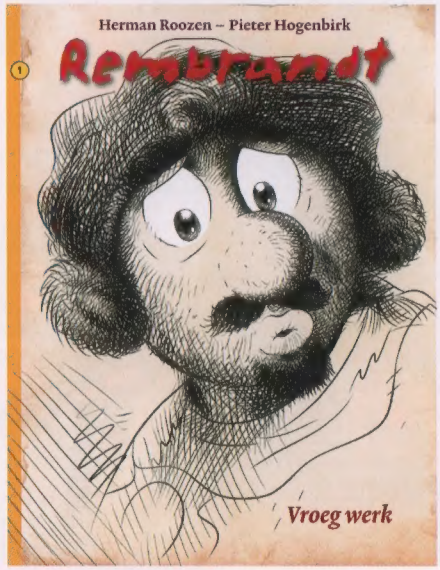

→ SUVAAL

WAT BEN JE DAAR AAN HET LEZEN?
EEN FACSIMILE UITGAVE.
ZO'N BOEK KOMT HET DICHTST BIJ DE ORIGINELE VERSIE ZOALS HET BIJ DE TEKENAAR VANDAAN GEKOMEN IS...
DAAR ZIJN ZE HIERBIJ GOED IN GESLAAGD. DE ALCOHOL- EN NICOTINEDAMPEN KOMEN JE TEGEMOET...

DE STRIPWERELD LEEFT, EN HOE! OP DEZE PLAATS GEEFT STRIP-COLUMNIST ERWIN SUVAAL HIEROP ZIJN PERSOONLIJK COMMENTAAR.

ERWIN.SUVAAL@STRIPSCHRIFT.NL

Met Nero op straat

Op dinsdag 19 juni werd in het kader van het Brusselse jaar van de gastronomie 'Brusselicious' een nieuwe *Nero*-expo geopend in het Marc Sleen Museum. Onder de titel 'Met Nero aan tafel' wordt er t/m 30 september een inkijkje gegeven in wat er allemaal valt te smullen in de *Nero*-strip.
Geestelijk vader Marc Sleen was eregast bij de opening en liet zich samen met zijn vriendin op de stoep van het museum tot het smikkelen van een frietje verleiden. Speciaal bereid door chefkok Albert Verdeijen. En uiteraard geserveerd in een speciale *Nero*-puntzak. AvO

FOTO WILLEM NABER

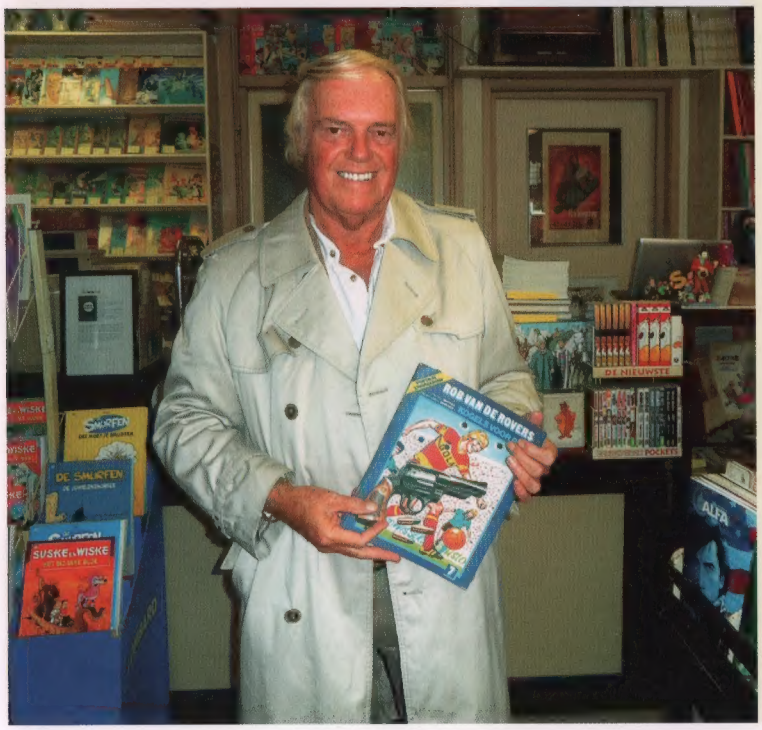

FOTO PETER OTTENS

David Sque bezoekt Bul Super

In de periode 1970-1980 werd het voetbal populairder dan ooit en uit deze tijd stammen de bekendste voetbalstrips. Wie kent niet *Roel Dijkstra*, *De wondersloffen van Sjakie*, *Ronnie Hanssen* en, internationaal de bekendste van allemaal, *Rob van de Rovers*?
Deze strip werd getekend door David Sque. Medio juni was Sque voor familiebezoek in Delft en bezocht daar ook stripspeciaalzaak Bul Super in de Breestraat. Eigenaar Peter Ottens brengt verslag uit van dit onverwachte bliksembezoek:
'Trots was hij zeker, David Sque, toen hij met één van die prachtige stripalbums van *Rob van de Rovers* in zijn handen stond. Hij wist het nog precies: tussen 1974 en 1986 tekende hij bijna 1000 pagina's van deze voetbalstrip, oorspronkelijk voor een Engelse tijdschriftengroep. Dat was in Engeland een groot succes. Zelfs zo groot dat de toenmalige Nederlandse uitgever Oberon deze verhalen graag in albums wilde uitbrengen. Maar, zo vertelde David, die bestonden in Engeland nog helemaal niet! Speciaal voor dit project moest hij tientallen omslagen en schutbladen tekenen: *'A hell of a job!'*.

→ FLITSEN

➲ Naar aanleiding van 35 jaar *De Kiekeboes* tekende Merho een stripverhaal – *Alle eendjes* – dat zich afspeelt in de kustplaats De Haan, België. De plaatselijke autoriteiten grijpen deze kans met beide handen aan en vieren het jubileum met verschillende markten en evenementen, waaronder de tentoonstelling *Kunst in De Kiekeboes*. ➲ In Brussel opende op 25 juni, de geboortedag van Peyo, de eerste Smurfstore ter wereld. Tevens werd een 4,8 meter groot smurfenbeeld onthuld. Later dit jaar volgt nog een Smurfenmuur. ➲ Ronald Grossey – die eerder uitpakte met een kroniek over Studio Vandersteen – schrijft een biografie over het leven van Bob de Moor. Het boek verschijnt begin volgend jaar bij uitgeverij Vrijdag. ➲ De serie gebundelde Bommelhoorspelen is inmiddels aanbeland bij deel 4. Zeven

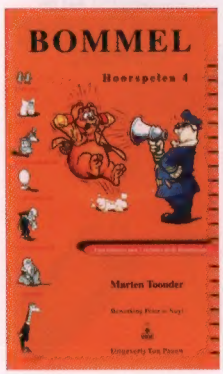

Bommelverhalen op acht cd's voor €29,90. ➲ Stripautocoureur Michel Vaillant heeft een plaatsje gekregen in het Brusselse museum AutoWorld. De nu tentoongestelde wagens komen uit de film over Vaillant van Luc Besson. ➲ Nog dit jaar verschijnen er zes nieuwe stripuitgaven onder het uitgeversimprint Blloan van onder meer Olivier Jouvray, Nix en David B. ➲ In afwachting van het *Agent 327*-verhaal *De Daddy Vinci Code* verschijnen in november zowel de heruitgave van *Dossier Stemkwadrater* als een derde 'making of'-boek, deze keer over het thema 'vrouwen'. ➲ Dat Martin Lodewijk ons soms wat langer op zijn strips laat wachten heeft er ook toe geleid dat het team van *De rode ridder* is uitgebreid met scenarist Marc Legendre. Zijn eerste pennevrucht

Inspiratie had hij genoeg. 'Kijk,' grijnsde hij, terwijl hij een oud album opensloeg, 'deze man was mijn dokter. En hier, die schurk, dat was mijn overbuurman... En Rob, dat was ik zelf. Alleen had ik toen nog wat meer haar. En let op de reclameborden... Alle namen van firma's, zoals hier Simmons, dat waren allemaal vrienden van mij. Dan stonden ze ook nog eens in een tijdschrift!'

Nee, voetbal had hij nooit gespeeld: *'I hated it!'* Zijn scenarist Tom Tully, die had er wel verstand van, en schreef alles voor hem uit.

Of hij er rijk van is geworden? Daar liet hij zich allervriendelijkst niet over uit. Wel zat hij uitstekend in het pak en zelden zag ik iemand zoveel gouden sieraden dragen.

Na het poseren voor een foto vertrok hij weer om verder van Delft te genieten. Wie Europees kampioen voetbal ging worden, hebben we hem maar niet gevraagd. Daarvoor moesten we natuurlijk bij Tom Tully zijn!' PO

wordt verwacht in 2013. ➲ Stripblad *Eppo* is begonnen met de voorpublicatie van 21e deel van *XIII. Het lokaas* is het vervolg op *Mayflower Day* dat ook al in *Eppo* als eerste te lezen was. ➲ Nog dit jaar verschijnt er een integrale uitgave van de eerste vier delen van *De cyclus van Cyann* bij uitgeverij 12bis. Later volgt niet alleen het al aangekondigde deel 5 maar ook nog een deel 6. Het verhaal wordt zó lang dat de auteurs Bourgeon en Lacroix geen andere uitweg zagen. ➲ In Temse verschijnt een luxe uitgave van Steven Dupré's *Midgard*. Ook is er een speciale tentoonstelling gewijd aan de Vlaamse auteur en een speciaal bier met Dupré-etiket. ➲ Albert Camus, Nobelprijswinnaar, schreef in 1942 de roman *L'Étranger*. José Muñoz maakte er een stripverhaal van dat voorlopig alleen in het Frans bij uitgeverij Futuropolis verscheen. ➲ *Zwartkijken* van André Franquin verschijnt volgend jaar in het Engels bij de Amerikaanse uitgever Fantagraphics onder de titel *Last Laugh*.

ADVERTENTIE

AKIM
Stripspeciaalzaak

Waarom bestellen bij akim.nl ?

- Snelle service
- Uit voorraad leverbaar
- Snel en gemakkelijk betalen
- Niet goed geld terug

Bestel snel op akim.nl

AKIM.nl
Stripwinkel Akim Ulgersmaweg 14 9731 BS Groningen

ADVERTENTIE

STRIPS & VEEL MEER!
STRIPWINKEL SJORS
STRIPS & veel meer!
Scheffersplein 1 Dordrecht
078 6142012 • stripwinkel-sjors.nl
313
driedertien®
STRIPCURIOSA
Voorstraat 313 Dordrecht • 078 6489500
STRIPCURIOSA

De eerste Nederlandse gamestrip

FOTO ANS NOLTEN

V.l.n.r. uitgever Frédéric Fortanier, zakelijk directeur DGG Victor Wijnen en tekenaar Kees Sparreboom in de hal van Dutch Game Garden in Utrecht.

Dinsdag 19 juni presenteerde stripmaker Kees Sparreboom in Utrecht zijn nieuwste boek uit de detective-serie *Boot & Van Dijk*. In het nieuwste verhaal raken de opvolgers van Dick Bos, uiteraard weer heel toevallig, verzeild in de wereld van spelcomputers en hardcore-gamers. Een idee van *Metro*-journalist Peter Vierling die vond dat het tijd werd dat Kees Sparreboom eens een strip over games en gamers moest maken. De tekenaar, die na het verdwijnen van de fraaie ambachtelijke bioscoopschilderingen in de jaren 1960 zich verder ontwikkelde als kunstschilder, illustrator en striptekenaar, geeft eerlijk toe dat hij, net als zoveel van zijn generatiegenoten, niets van computers en spelletjes afweet. Hij schreef en tekende uiteraard wel zelf het verhaal maar werd wat de games betreft ondersteund door Peter Vierling. Om de gamessfeer van het boek te benadrukken werd het eerste exemplaar in ontvangst genomen door Victor Wijnen, zakelijk directeur van Dutch Game Garden (DGG), een initiatief dat onder andere gamesgerelateerde evenementen organiseert, ondernemers, financiers en kennisinstellingen aan elkaar probeert te koppelen, en betaalbare werkruimten aanbiedt. In hun kantoorgebouw aan het Neude, waar de presentatie zich afspeelde, bevinden zich inmiddels al bijna 40 bedrijven en bedrijfjes die direct of indirect met games te maken hebben. Na de presentatie werd een ontmoeting georganiseerd tussen Kees Sparreboom, stripliefhebbers en professionele artist- en gamedesigners die in het gebouw van DGG werkzaam zijn. Ook striptekenaars zoals bij voorbeeld Romano Molenaar zijn immers niet onbekend met het artwork voor computergames. Jongeren die volgens Kees Sparreboom het stokje deels van de ouderen hebben overgenomen en nu veel van hun creativiteit in het ontwerpen van games kwijt kunnen. Het boek *Boot & Van Dijk en de gamers* wordt uitgegeven door Fortmedia en kost €10. HvB

Django

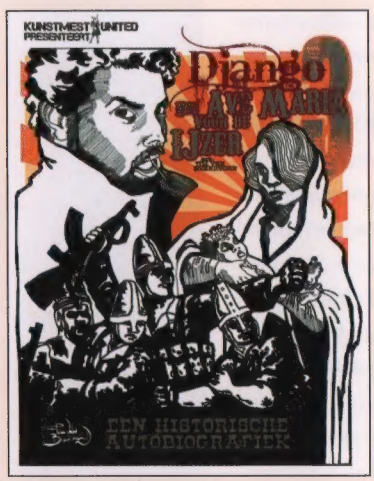

Een Ave Maria voor de IJzer (Kunstmest United, ISBN 978-1-4478-3410-6, 44 pagina's, kleur, sk, €15) is de merkwaardige titel van het derde deel van de reeks *Django*. De auteur is Tim van Broekhuizen die het verhaal presenteert met de vermelding 'het is een zeer krankzinnig boek'. En het moet gezegd: Van Broekhuizen maakt geen regulier stripalbum met stroken en plaatjes. Ook het scenario is onnavolgbaar. In feite spot Van Broekhuizen met dit bombastisch, kleurrijk beeldverhaal met alle wetten van het medium strip. De hoofdpersonages zijn Django, die in de ik-vorm zijn verhaal doet en een Judith van West-Francië met wie hij aangedikte conversaties voert: 'Jij bent zeer schoon prinses. Je vloekt alleen wel een stuk minder'. Verder komt er een bonte stoet aan bijfiguren voorbij. Volgens Van Broekhuizen gaat het hier om een 'historische autobiografiek, een Nederlandse stripwestern waarbij de platen zijn gemaakt in de traditie van filmmakers zoals Sergio Leone en Sam Peckinpah'.

De financiering van zijn strips gebeurt middels crowdfunding waarbij een grote groep mensen een klein bedrag doneren. Bij een inleg van minimaal van honderd euro wordt de donateur als personage in het boek opgenomen. Van Broekhuizen is inmiddels begonnen aan het volgende deel van *Django*. TdK

→ FLITSEN

➲ De Franse stad Angoulême, bekend van het jaarlijkse festival,wordt deze zomer omgetoverd tot Mangapolis: de hele stad staat dan in het teken van deze Japanse stripvorm. Het evenement loopt nog tot 7 oktober. ➲ De tafeltennisser Jean-Michel Saive krijgt in navolging van bij voorbeeld Tom Boonen en Kim Clijsters een eigen stripreeks. De Marck staat garant voor zowel scenario als tekeningen. Saive doet in augustus voor de zevende keer mee aan de Olympische Spelen. Het eerste deel heet *De coach*. ➲ Medio juni verscheen in het Frans een hommagealbum over *Popeye* en diens maker Elzie Crisler Segar. *Popeye*, de spinazie-etende zeeman, verscheen voor het eerst in 1929. ➲ Het Duitse blad *Mickey Maus Comics* heeft een pijnlijke fout gemaakt. Een bobo uit Duckstad roept trots: 'Medailles voor onze dappere en altijd alerte brandbestrijders! Holocaust!'. De volledige oplage van het blad is uit de winkels gehaald. ➲ Er komt mogelijk een verfilming van het stripsuperheldenteam *Justice League*. Daarbinnen verenigen de superhelden *Batman*, *Superman* en *Wonderwoman* zich. De film moet verschijnen bij Warner Brothers. ➲ Bij uitgeverij Syndikaat verschenen tijdens Stripdagen Haarlem weer een aantal promo-stripalbums. Matt Baay en Rob van Barneveld maakten *A piece of beauty* (ISBN 978-90-78403-16-6). Edwin Peeters laat ons kennismaken met *Alles Kids: Pubers lullen maar wat* (ISBN 978-90-78403-15-9) terwijl Pieter Rosseel debuteert met *Struikelen* (ISBN 978-90-78403-18-0). Blikvanger van de nieuwe lichting is echter *World of Dik*. (ISBN 978-90-78403-17-3) van Maikel Verkoelen die veelbelovend werk toont. ➲ In het najaar verschijnen bij Syndikaat het vierde deel van *Evert Kwok* (Eelko de Blauw/Tjarko Evenboer), deel twee van *Mannetje Pug* (Onno Lolkema en Roland Conté), het eerste officiële album van *World of Dik* en het tweede deel van *Bun Bun* (Baaij). ➲ Bijzonder tijdens het Brabants

ADVERTENTIE

Nederlandse Stripklassiekers
voor de jeugd van toen

TOM POES

Integrale uitgave van de Tom Poes-verhalen uit de weekbladen Donald Duck en Revue, in luxe banden.
De verhalen waren voor velen de eerste kennismaking met de avonturen van Tom Poes en Heer Bommel.
Geheel in de originele kleuren gedrukt.
Reeds 25 delen verschenen. Prijs per deel € 60.

Eric de Noorman

Voor het eerst volledig in boekvorm: alle verhalen van Eric en Erwin de Noorman in 24 luxe banden.
Van alle striphelden die in de jaren veertig en vijftig hebben rondgelopen, is Eric de Noorman degene die het meest tot de verbeelding van zijn lezers sprak.
Reeds 22 delen verschenen. Prijs per deel € 55/ € 59.

DICK BOS

Alle 73 avonturen van Dick Bos in een reeks van 19 luxe banden.
In april 1941 lag in de kiosken een klein boekje met een compleet stripverhaal! En wat voor één! Een met een echte held: judoka-detective Dick Bos!
Reeds 17 delen verschenen. Prijs per deel € 55.

Kijk op www.uitgeverij-panda.nl of vraag meer informatie.
T: 070 3615393, F: 070 3060256, E: info@uitgeverij-panda.nl

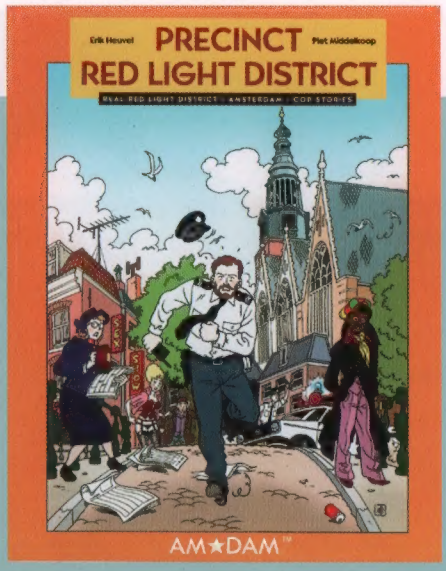

Bureau Warmoesstraat alsnog gebundeld

Zo'n vijf jaar geleden verscheen in dagblad *Het Parool* een aantal afleveringen van de strip *Bureau Warmoesstraat*. Eric Heuvel tekende deze korte verhalen van één pagina naar scenario's van Piet Middelkoop. Middelkoop was tussen 1978 en 1986 agent bij het roemruchte politiebureau in de hoerenbuurt van Amsterdam. Het plan was om de afleveringen uiteindelijk te bundelen in een album bij uitgeverij L. Er werd zelfs al een promotionele ansichtkaart verspreid. Een nieuwe hoofdredacteur bij *Het Parool* gooide echter roet in het eten en de strip werd stopgezet.
Middelkoop beheert vanaf 2004 een website over het politiebureau dat in 2000 de deuren sloot en geeft sinds kort ieder weekend rondleidingen door het meest beruchte stukje Amsterdam. Via uitgever Am-Star-Dam heeft hij zelf het album *Bureau Warmoesstraat* (ISBN 978-14-701172-36-7, 28 pagina's, kleur, sk, €13) uitgebracht. Het boek bevat naast de strips ook uitleg van Middelkoop over de roerige tijd, met daarbij wat foto's en een stadskaart. Jammer alleen dat de naam van Erik (sic!) Heuvel foutief is gespeld.
De strip is onder de naam Precinct Red Light District ook in het Engels verschenen. Via de website *www.bureauwarmoesstraat.nl* zijn beide strips te bestellen. TdK

Stripspektakel op 25 en 26 augustus is de komst van *Geronimo Stilton* die zijn boeken signeert en ook beschikbaar is voor een foto of een spelletje. Nieuwe uitgaven zijn er onder meer van *Suske en Wiske* en *Peer de Plintkabouter*. ➲ Na deel zes, *Verraad in de Pyreneeën*, verschijnt van de Belgische avonturenserie *Betty & Dodge* zeker nog een zevende deel. De makers, Pat van Beirs, Jean-Claude van Rijckeghem en Thomas Du Caju, laten op de website *www.bettyendodge.com* weten dat het contract met uitgeverij Standaard inmiddels is getekend. ➲ Vakblad *Boekenpost* schenkt in nummer 118 aandacht aan het werk van de tekenaars Freddie Langeler en Eelco ten Harmsen van der Beek. En hun dochter Fritzi ten Harmsen van der Beek. Er is niet alleen aandacht voor Flipje van Tiel, maar vooral voor hun kinderboeken en reclamewerk. Verder staat het tijdschrift stil bij het werk en leven van moederskindje Gustave Doré. ➲ Bij uitgeverij De Bezige Bij verscheen *Hartstochtjes* (ISBN 978-90-234-6898-1, €29,90) van Kees van Koo – ten. Daarin laat hij in een aantal essays zien hoe schilderijen, boeken, muziek, cartoons en talloze historische gebeurtenissen onlosmakelijk verbonden zijn geraakt met zijn persoonlijke herinneringen en verbeelding. Met aandacht voor de houtsnedes van Frans Masereel, de cartoons van Jean-Jacques Sempé en de arceringen van illustratoren, waaronder Siegfried Woldhek en Peter van Straaten. ➲ *Laat mij maar effe*, de nieuwe *Willems Wereld* van Aloys Oosterwijk, is nog steeds in de kiosk verkrijgbaar. Naast deze tijdschrifteditie is dit dertiende deel bij uitgeverij Arboris in een hardekaftversie uitgekomen. ➲ De speciale Donald Duck in het Fries, *Donald Duck.In fleurich frysk blêd*, is nog steeds via de website *www.afûk.nl* te bestellen. Er staan negen naar het Fries vertaalde *Duck*-strips in en de Jonge Woudlopers zijn op de Wadden beland. ➲ Ter gelegenheid van 'De Week van de Avond4Daagse', van 4 t/m 8 juni, verscheen er nóg een speciale editie van het weekblad, in een oplage van zo'n 170.000 exemplaren. Het werd in de goodiebag gestopt van de deelnemende kinderen. ➲ Bij Kosmos Uitgevers is *De zen van Steve Jobs* (ISBN 978-90-215-5230-9, €16,95) verschenen, een vertaalde strip van de Amerikaanse schrijver Caleb Melby en het grafisch ontwerpbureau Jess3. De strip gaat over de invloed van het zenboeddhisme op het leven en de carrière van de inmiddels overleden Apple-baas Jobs. ➲ Deze keer tot slot een slecht bericht: de herstart van het tijdschrift *Mad* in de lage landen heeft niet voldoende lezers weten te interesseren. Dus na *Por Dios* sneuvelt ook dit lovenswaardige initiatief van Don Lawrence Collection na slechts één jaargang.

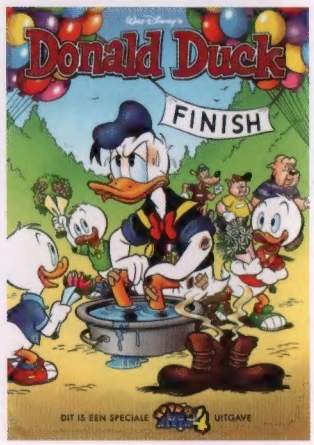

Grzegorz Rosinski
Een gedreven tekenaar

MICHEL VAN MERRIËNBOER

FOTO MICHEL VAN MERRIËNBOER

Grzegorz Rosinski (3 augustus 1941, Stalowa Wola, Polen) werkt al sinds zijn zestiende professioneel. De inmiddels bijna 71-jarige tekenaar heeft een fraaie loopbaan opgebouwd en gaat onverdroten voort. Sinds hij zijn vrouw verloor lijkt hij zich helemaal op het tekenen te hebben gestort. Rosinski heeft een nieuwe manier van werken ontdekt en schildert ieder plaatje. Over de toekomst van zijn held is hij resoluut: Thorgal mag niet dood!

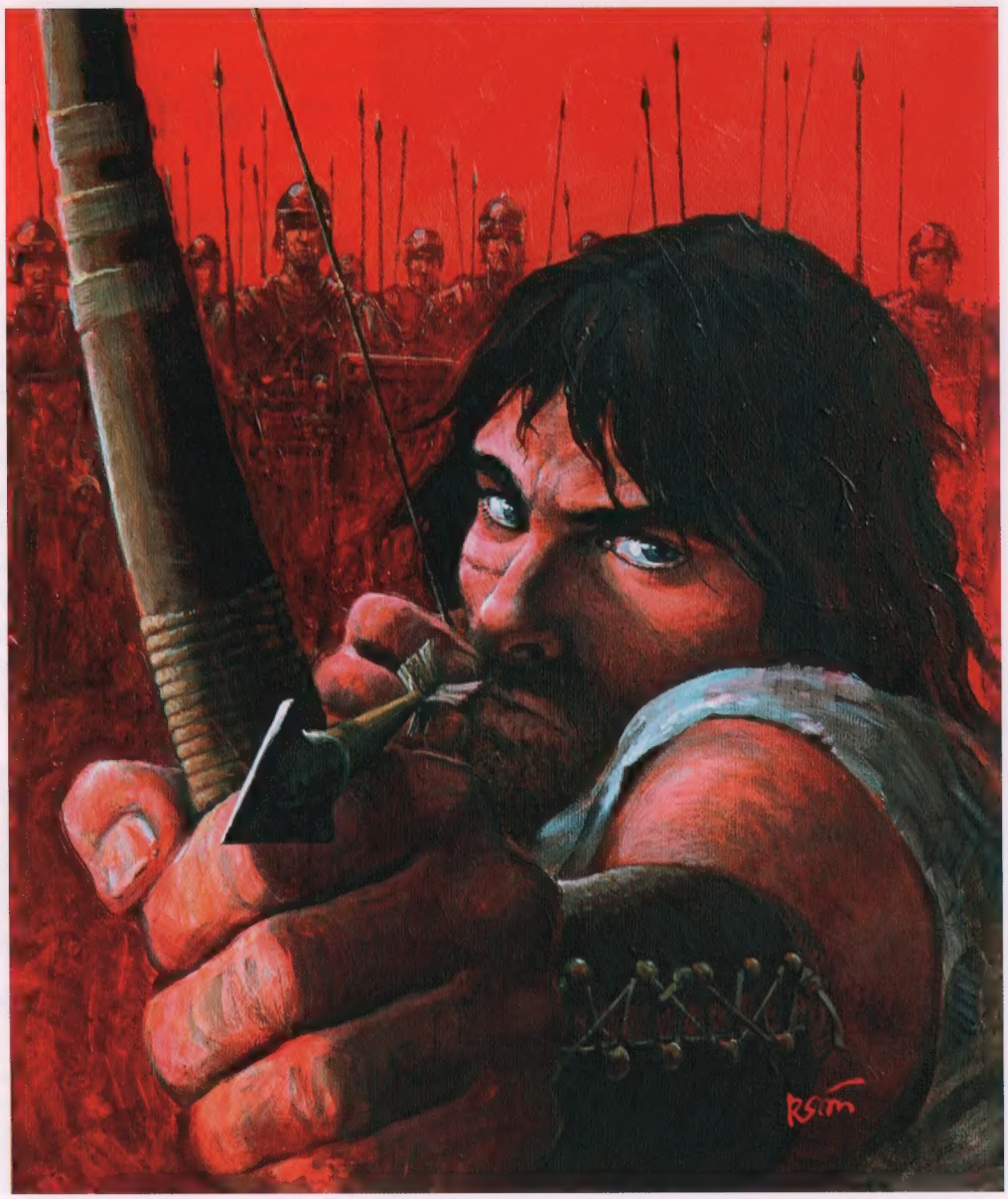

Grzegorz Rosinski volgde tussen 1961 en 1967 een opleiding aan de kunstacademie in Warschau. Hij kwam al vroeg met West-Europese strips in aanraking nadat hij als jongen het stripblad Vaillant *onder ogen kreeg dat de Frans communistische partij distribueerde in Oost-Europa. Begiftigd met tekentalent begon Rosinski zelf ook strips te maken. In 1955 publiceerde hij zijn eerste strips en op zijn achttiende werd hij hoofdredacteur van een scoutingtijdschrift.*

Al snel begon hij opdrachten binnen te halen, onder andere voor Korespondent Wszedobylski, *en maakte voor talloze boeken en tijdschriften illustraties en omslagen. Tussen 1968 en 1972 maakt hij diverse delen van de series* Kapitan Zbik *en* Pilot smiglowca *voor uitgeverij Sport i Turystyka.*

In 1976 werd hij benoemd tot art director *van het Poolse stripblad* Relax, *waarin hij zelf ook een aantal historische en sciencefictionverhalen publiceerde.*

Uiteindelijk waren het ansichtkaarten die hem de weg naar succes in West-Europa brachten.

Hoe ben je achter het IJzeren Gordijn aan opdrachten in West-Europa gekomen?

Grzegorz Rosinski: Ik was illustrator van beroep en maakte stripverhalen. Ik was één van de weinigen die zich daarmee bezig hield. In Polen bestonden er nauwelijks stripboeken; strips werden beschouwd als een kapitalistisch fenomeen en niet als een kunstvorm. Het was eigenlijk ondenkbaar dat er strips verschenen. Mijn tegendraadse instelling bracht mij tot aan de rand van de legaliteit. Tot op een dag een Belgische uitgever van ansichtkaarten en kalenders een bezoek bracht aan Polen en mijn werk ontdekte. Op zijn uitnodiging ben ik naar België gegaan en hij bracht mij in contact met onder andere Jean van Hamme.

Achter en voor het IJzeren Gordijn

Hoe verliepen die ontmoetingen?

De eerste ontmoeting met Van Hamme was in 1975 of 1976. Jean zocht een tekenaar; hij had zich geheel toegelegd op het scenarioschrijven en was gestopt met zijn marketingactiviteiten. Jean was de eerste scenarioschrijver die voor mij een langer verhaal wilde maken. Ik had hem weten te overtuigen, nadat ik als proef twee pagina's van *Michaël Logan* had getekend. Ons eerste verhaal stond in weekblad *Kuifje* en was gelijk een *Thorgal*-avontuur van dertig pagina's: *La Magicienne Trahie* ('De tovenares verraden', in het Nederlands vertaald als *De ijskoningin*. MvM) Plannen om een album te maken waren er niet, laat staan een serie. Eerst werd onderzocht hoe de strip door het lezerspubliek werd ontvangen. Dat was gematigd positief en we konden door. Van Hamme bleef me keer op keer verrassen met zijn *Thorgal*-scenario's en de wijze waarop verhaallijnen zich ontwikkelden. We hebben het daardoor lang met elkaar kunnen volhouden.

Begreep je in het begin waar de scenario's over gingen? Ze waren vast niet in het Pools?

Mijn beheersing van Frans was toen inderdaad ongeveer nul, maar Jean beschreef situaties heel uitvoerig en hij

LINKSBOVEN EN MIDDENBOVEN - **Thorgal en Aaricia: het universele, mythologische verhaal over een man en zijn vrouw.**
De tekening links is gebruikt als omslag voor *Thorgal 5: De schaduwen voorbij.*

BOVEN - **Thorgal is al sinds 1977 de held van Grzegorz Rosinski.**

LINKS – **Vader en zoon: Rosinski wil Thorgal en Jolan graag weer herenigen in de komende albums.**

GEHEEL LINKS – **Omslagtekening voor *Thorgal 27: De barbaar.***

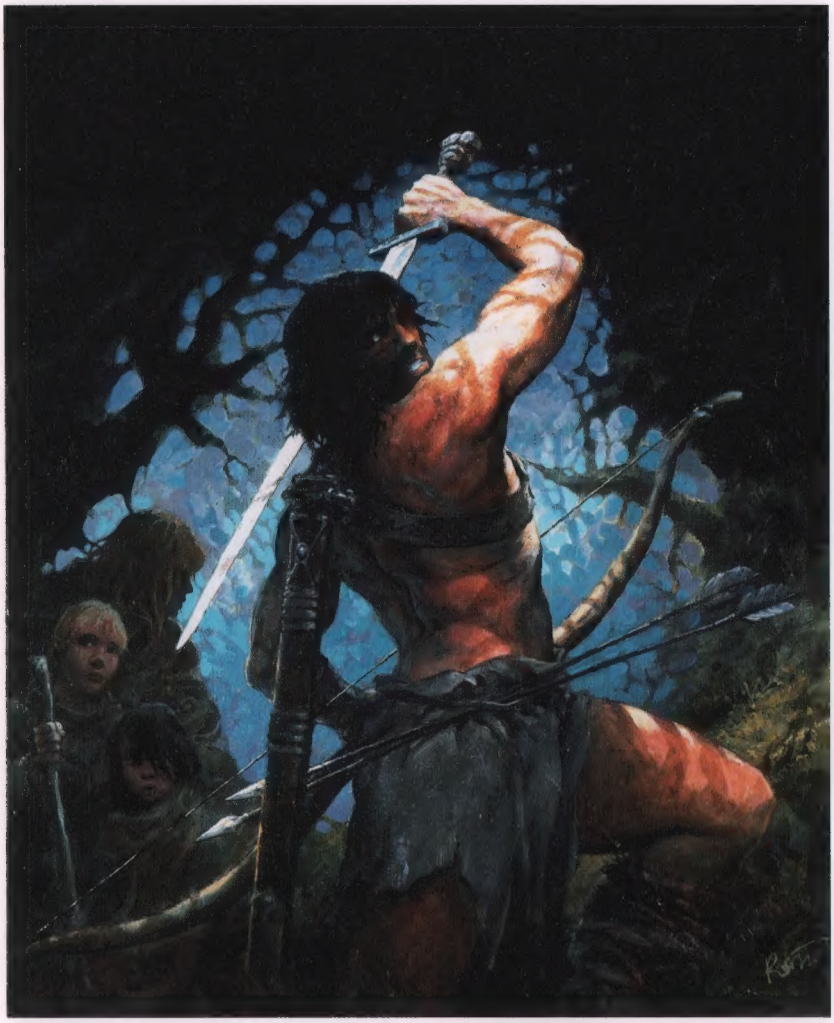

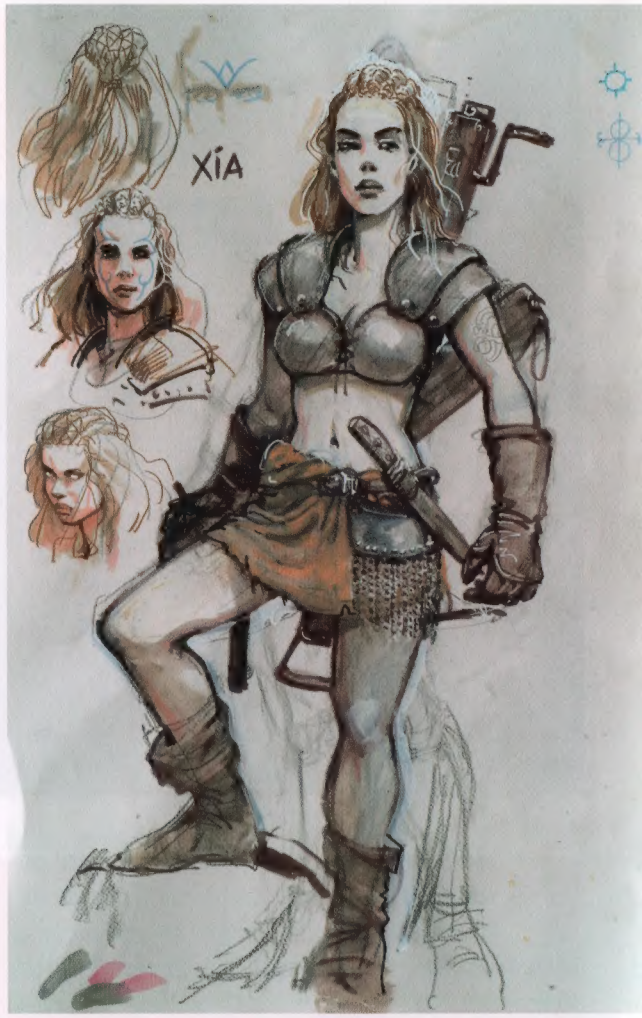

BOVEN - Omslag voor het pc-spel *Thorgal: La Malédiction d'Odin* uit 2002 van fabrikant Cryo (later overgenomen door Microïds/Anuman) in samenwerking met uitgeverij Lombard.

RECHTSBOVEN - Twee studies van Xia, tegenspeelster van Jolan in *Het schild van Thor*.

RECHTS – Jolan ten voeten uit, gevolgd door de portretten van de personages Frigg, Vigrid, Aniel, een jonge Jolan, Wolvin, Aaricia, en de sleutelbewaarster.

had een eenvoudige manier van uitdrukken. Ik had eigenlijk geen woordenboek nodig om te begrijpen wat hij bedoelde.

Hoe werd er vanuit Polen tegen de serie aangekeken toen je daar nog woonde?

Ik heb dertig jaar in Polen gewoond, in een niet-westers systeem. Ik wilde een strip tekenen die niet in een moderne maatschappij was gesitueerd. Want het moderne leven in het Westen, zoals ik dat in België zag, was ik niet gewend. Mijn pagina's stuurde ik op, maar de autoriteiten, waaronder de douane, hielden me in de gaten. Dus alles wat maar even de schijn had van politiek of erotiek moest ik vermijden om mijn bestaan als striptekenaar niet in gevaar te brengen. Alles lag onder een vergrootglas, zelfs de simpelste geweldscène. Ook historische referenties konden gevoelig liggen, net als

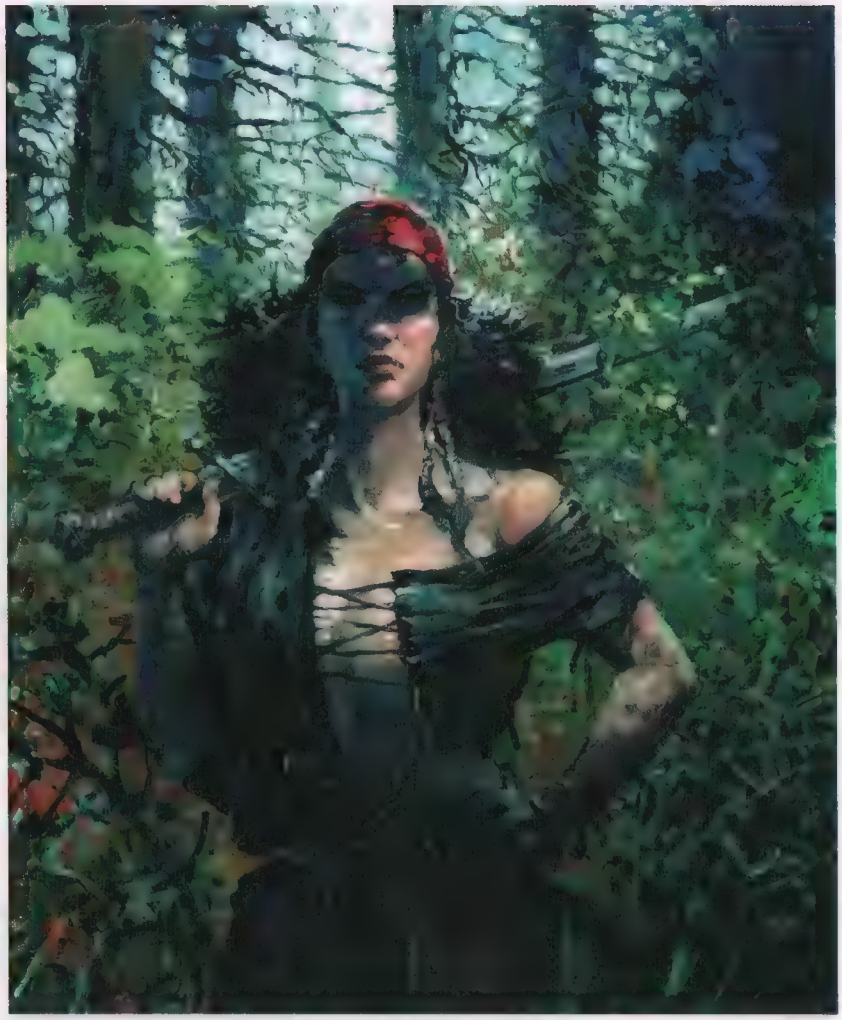

geografische verwijzingen. Dat is nu niet meer voor te stellen.

Om die redenen ging het bij *Thorgal* vooral om mensgerichte verhalen zonder politieke kleur of stellingname. Het zijn universele vertellingen, waarbij geen enkel regime voor het hoofd wordt gestoten, zelfs niet een totalitair systeem. Het is het verhaal van een man een vrouw en hun kinderen in een neutraal land zonder dat je precies weet wanneer en waar het zich afspeelt, met de bekende mythologie die je bij alle culturen terug ziet komen. De eerste afleveringen van *Thorgal* lagen ook dicht tegen mijn strips over de Poolse legenden aan die ik met Barbara Seidler maakte in de jaren 1970 voordat ik naar België ging. Uiteindelijk heb ik er begin jaren 1980 voor gekozen om me in België te vestigen, omdat het regime in Polen mij het maken van strips steeds moeilijker maakte.

Gevaar voor verveling

Wat vind je van de kritiek dat je slordig tekende? Op het internet circuleert een lijst met fouten; details die bij voorbeeld in plaatjes verderop waren verwisseld.

Het eerste commentaar van lezers in *Kuifje* was kritisch maar opbouwend. Daarna werden de reacties steeds positiever en vielen we herhaaldelijk in de prijzen. Het publiek wilde meer en dan loop je in de val van het succes. Door de druk om sneller in *Kuifje* te publiceren, en de druk is bij een voorpublicatie met wekelijkse deadlines al hoog, slopen er foutjes in het tekenwerk en kreeg Thorgal drie benen, of zat iets links wat rechts moest zitten. Ik heb dat later nog wel eens met opzet gedaan; dan konden scherp oplettende lezers ook eens lachen.

Gaat *Thorgal* je na al die jaren niet vervelen? Of is er een tijd geweest dat je ermee wilde stoppen?

BOVEN - Portret in olieverf van Kriss van Valnor, één van de belangrijkste personages uit *Thorgal*. Van haar loopt inmiddels de spin-off *De werelden van Thorgal – Kriss van Valnor*.

BOVEN - Illustratie voor *De klaagzang van de verloren gewesten.*

Het is een uitdaging om het boeiend te blijven houden. Dat lukt door er andere projecten naast te doen. Want ik ben iemand die nieuwe ervaringen wil blijven opdoen. Ik blijf zoeken naar dingen die me fascineren. Humor bij voorbeeld. Voordat ik met *Thorgal* startte heb ik korte humoristische verhaaltjes getekend voor het weekblad *Robbedoes* en medio jaren 1980 maakte ik op scenario van Mythic twee albums van de humorstrip *De fantastische rondvaart*.

En ik heb allerlei andere strips gemaakt, zoals *De Chninkel* en *Western* – uitstapjes met Van Hamme - *De klaagzang van de verloren gewesten*, samen met Jean Dufaux, en *De wraak van graaf Skarbek* waarvoor Yves Sente het scenario schreef. Gelukkig maar, anders zou ik me kapot vervelen met maar één enkele serie. Iedere keer als ik iets anders er naast deed moest dat voor mijn gevoel wel met een andere stijl en beleving worden aangepakt. Dat leverde me ook nieuwe inzichten op. Zo heb ik in *De wraak van graaf Skarbek* geëxperimenteerd met het direct inkleuren van tekeningen. Dat ging perfect en kwam het album ten goede.

Ik heb er wel voor gewaakt om geen nieuwe serie te beginnen. *De Chninkel* was bij voorbeeld een afgerond verhaal met onze visie op het Nieuwe Testament. Noem het theologische fictie. *De klaagzang van de verloren gewesten* zou eigenlijk één album worden, maar dat werden er na het grote verkoopsucces uiteindelijk vier onder druk van de uitgever.

BON, TOUT EST PRÊT. A 18 A 7, JE SORS D'ICI...
VERS LA PLACE. A 18.53, JE PÉNÈTRE DANS LA BANQUE.
JE METS 10 SECONDES POUR TRAVERSER LE HALL.
JE DONNE 20 SECONDES AU GARDIEN TERRORISÉ...
POUR QU'IL SE DÉCIDE.
ET 1 MINUTE ET 20 SECONDES, JE FOURRE LE POGNON DANS LE SAC.
C'EST DÉJÀ VÉRIFIÉ...
J'AI 10 SECONDES POUR SORTIR. A 18.57, JE QUITTE LA BANQUE...
LA VOITURE M'ATTEND DEVANT LA BANQUE.

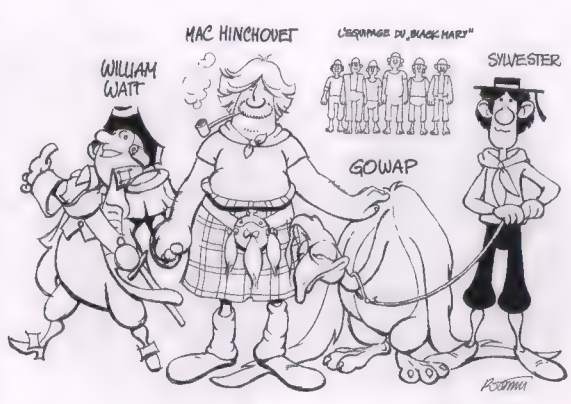

RECHTS - Eén van de eerste West-Europese strips die Rosinki maakte, was *L'Assassin* voor weekblad *Kuifje*.

ERNAAST - Met *De fantastische rondvaart* wilde Rosinski uitproberen of het humorgenre hem lag.

DAARNAAST - Strip van Rosinski die hij eind jaren 1970 maakte voor de *Spirou*-bijlage *Le Trombone Illustré*.

Waarom bleef je doorgaan met *Thorgal* en stopte je met *Hans*, de sciencefictionstrip die je samen met André-Paul Duchâteau maakte?

Toen ik in de jaren 1980 met *Hans* begon wist ik niet wat de toekomst van *Thorgal* zou brengen. Door het succes van *Thorgal* begon ik als het ware mijn eigen concurrent te worden. De druk werd me te veel. Ik heb aan uitgeverij Lombard gevraagd aan welke strip ik voorrang moest geven. *Thorgal* werd belangrijker geacht en daarom ben ik met Hans gestopt en heb ik de reeks overgedragen aan Kas (Zbigniew Kasprzak. MvM). Ik was er niet rouwig om, al vond ik het een eer om met Duchâteau samen te werken. Ik was niet bevriend met Kas, maar zijn werk was me opgevallen, onder andere op een festival in Zwitserland. Na overleg met mijn vrouw hebben we met hem contact opgenomen en hij heeft de kans met beide handen aangegrepen. Dat hij ook uit Polen komt was bijzaak.

Ambachtsman

Van Hamme vond het na 29 delen welletjes met *Thorgal*. Vind je het jammer dat hij als scenarist is gestopt?

De eerlijkheid gebiedt me te zeggen dat het me wel goed uitkwam. De sleet zat er een beetje in. Jean is een aanhanger van de klassieke Belgische stijl. Hij is opgegroeid met Hergé, Paul Cuvelier en dat soort klare-lijntekenaars, een grafische stijl die mij niet aanspreekt. Zijn aanpak begon voor mij wat monotoon te worden en ook het steeds in inkt te moeten tekenen begon een keurslijf te worden.

Door het werken aan *De wraak van graaf Skarbek* besefte ik dat ik van techniek kon veranderen en mijn tekeningen direct kon inschilderen. Ik zeg vaak dat Skarbek de redder was van Thorgal. Het maken van die strip was

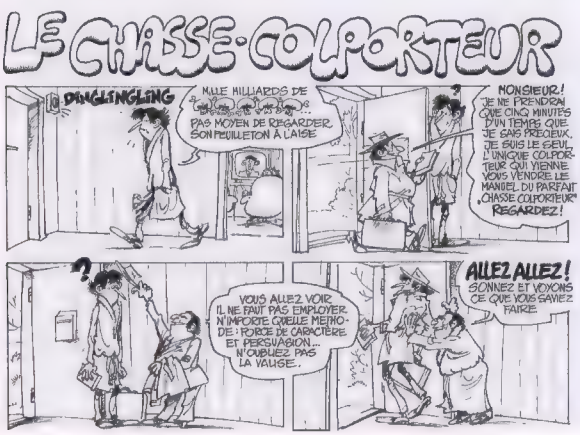
LE CHASSE-COLPORTEUR
DINGLINGLING
MLLE MILLIARDS DE ...
PAS MOYEN DE REGARDER SON FEUILLETON À L'AISE
MONSIEUR! JE NE PRENDRAI QUE CINQ MINUTES D'UN TEMPS QUE JE SAIS PRÉCIEUX. JE SUIS LE SEUL, L'UNIQUE COLPORTEUR QUI VIENNE VOUS VENDRE LE MANUEL DU PARFAIT „CHASSE COLPORTEUR" REGARDEZ!
ALLEZ ALLEZ!
SONNEZ ET VOYONS CE QUE VOUS SAVIEZ FAIRE.
VOUS ALLEZ VOIR. IL NE FAUT PAS EMPLOYER N'IMPORTE QUELLE MÉTHODE: FORCE DE CARACTÈRE ET PERSUASION... N'OUBLIEZ PAS LA VALISE.

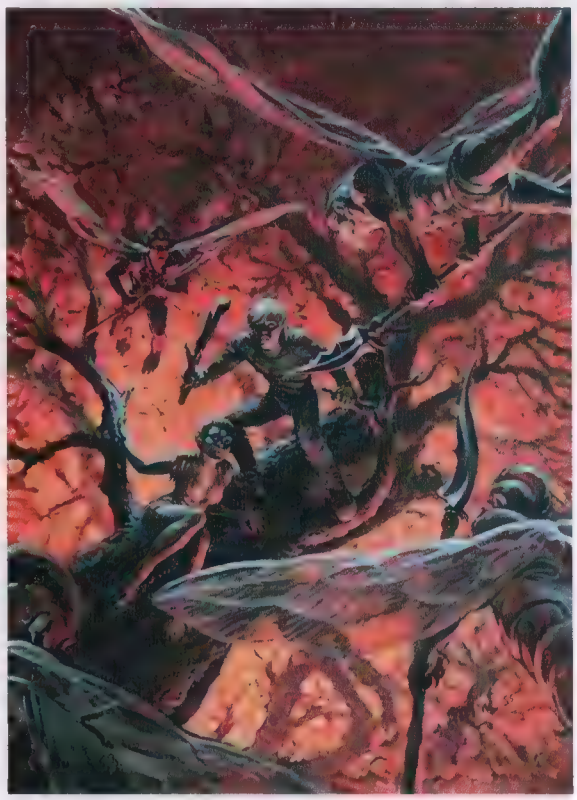

BOVEN - Plaatjes en een studie van Sioban voor *De klaagzang van de verloren gewesten.*

LINKS - Omslagtekening voor het album *De gevangene van de eeuwigheid* van *Hans*. Het uiteindelijke omslag kreeg een geel/oranje-inkleuring.

ONDER - Portret van een Chninkel. *De Chninkel* is theologische fictie met verwijzingen naar het Nieuwe Testament.

BOVEN, RECHTS EN ONDER – Met *Western* ging een lang gekoesterde wens van Rosinski in vervulling. Als jongetje in het communistische Polen droomde hij al van weidse prairies, bevolkt door cowboys en indianen. Jean van Hamme schreef in 2001 voor hem een westernscenario.

voor mij een mooi avontuur. Ik ben de man van het stoffelijke, het niet technische, alles gaat met de hand, ik werk niet met de computer, ik werk met mijn vingers, het beste gereedschap dat er is.

Kost het schilderen meer tijd dan de oude manier van werken en inkten?

Nee. Ik werk het liefst op groot formaat doek en schilder gelijk wat in me op komt. Daarna verfijn ik het. Het begin is iedere keer hetzelfde, ik val meteen aan, ga naar het hart van de materie, naar wat binnen in de vorm zit. Ik maak een vlek en het leeft al; zoiets is niet even in een paar woorden uit te leggen.

Zou je ook erkenning willen hebben in kunstkringen en bij musea?

Mijn grootste publiek bestaat uit lezers van strips, een breder

publiek heb ik niet nodig. Ik heb niet de ambitie om losstaande schilderijen te maken en in musea te hangen. Ik vertel een verhaal met behulp van opeenvolgende beelden en dat wordt automatisch een stripverhaal. Net zoals de Egyptenaren met de hiërogliefen al deden, of al die fresco's uit de Romeinse tijd. Er zijn trouwens wel musea die werk van mij bezitten of hebben gebruikt, zoals het Cinquantenaire Museum in Brussel, met zijn kunst- en krijgsgeschiedenis, en Le Musée Lapidaire de St-Ursanne in Zwitserland, met een expositie over de Merovingische beschaving waar drie schilderijen van mij waren te zien.

Waarin verschilt de aanpak van Van Hamme met die van Yves Sente, de huidige scenarist van *Thorgal*?
Er bestaan geen grote verschillen. Ze hanteren dezelfde morele waarden om een verhaal te vertellen; ze doen niet zo maar wat. Jean is een echte familieman, net zoals ik, en Yves ook. Het zijn bovendien intellectuelen. Ik houd er niet van om met broodschrijvers te werken die alleen maar producers zijn van strips. Ik wil samenwerken met hoogopgeleide mensen die iets te vertellen hebben en waarvan ik nog wat kan opsteken.

Heb jij je voor *Thorgal* verdiept in de Noorse mythologie?
Ik heb me natuurlijk gedocumenteerd maar ik heb me niet heel erg verdiept in de Noorse saga en de wereld van de Vikingen. Dat komt omdat het bij *Thorgal* niet om historische reconstructies gaat. Ik heb in al die jaren wel kennis opgedaan over allerlei constructies, hutten, kleren, uniformen en gebruiksvoorwerpen uit de Vikingentijd, maar onontbeerlijk voor het tekenen is het eigenlijk niet. Ik maak bij voorbeeld ook gebruik van anachronismen. Zo heb ik voor het laatste verhaal, *De zwaardboot*, een ijsbreker gecreëerd die pas voor het eerst voorkwam in de negentiende eeuw.

RECHTS - Voor *De wraak van graaf Skarbek* hanteerde Rosinki een andere manier van werken: plaatjes werden direct ingeschilderd.

BOVEN - Drie beelden uit *De wraak van graaf Skarbek*.

ONDER - Jolan speelde in drie *Thorgal*-albums de hoofdrol.

Over schilderen gesproken, Don Lawrence begon met *Storm* ongeveer in dezelfde tijd als jij met *Thorgal*. Wist je dat hij al in 1983 een verhaal tekende met een hoofdfiguur die een blauwe ziekte kreeg? En dat er nog meer overeenkomsten bestaan met jouw album *De blauwe ziekte*, zoals de broers die ieder in een andere stam leven, het medicijn tegen de blauwe ziekte dat te vinden is in elk album, een groot monster om tegen te vechten en de *glider* die gebruikt wordt. Dit zijn wel erg veel toevalligheden, vind je niet?

Ik heb werkelijk geen enkel idee. Ja, ik weet wie Don Lawrence is, maar dat avontuur van *Storm* ken ik niet. Het is gewoon toeval dat Jean hetzelfde idee had. Iedereen haalt zijn inspiratie tenslotte elders vandaan. Kijk maar naar Shakespeare's Griekse drama- en tragediespelen. Je neemt een interessant verhaal en daarmee creëer je je eigen universum en je eigen mythologie. Zo vorm je je eigen, originele verhaal. Dat is een goede manier van verhalen vertellen. Je kunt beter ergens elementen uit pakken en op je eigen wijze monteren en presenteren dan het over nietszeggende dingen te hebben. Toch?

Toekomstplannen

De Nederlandse wetenschapper Ger Tillekens heeft in het blad *Psychologie* (1988) het artikel *Op pad, door bos en veld, met onze jonge held* geschreven. Daarin gaat hij in op de psychologische betekenis van een mythologische strip als *Thorgal*. De auteur geeft verschillende niveaus weer. Eerste niveau: vertrouwde omgeving, eigen dorp met conflicten. Huis en gezin staan voor intimiteit, geborgenheid, gezelligheid. Tweede niveau: binnengaan van een andere wereld, metafoor voor ontdekking van jezelf. Je staande weten te houden en angst om te worden gepakt en opgesloten. Derde niveau: de doolhof van de eenzaamheid, het verlangen naar een rustig bestaan en verkennen van je plaats in de wereld los van de verwachting van anderen. Ken je deze studie?

Nee, maar er zit iets in. Bij *Thorgal* vind je de mythologie terug die al eeuwen lang over de wereld verteld is. Het is voor mensen een natuurlijke neiging om een mythologie te scheppen. Dat is onmisbaar en onvermij-

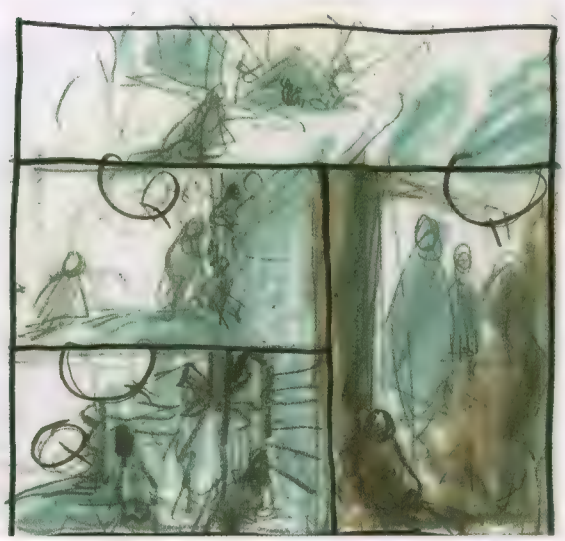

delijk in de ontwikkeling van een beschaving. We hebben het recht om te 'confabuleren', verhalen te verzinnen. Ik hou van psychologische verhalen met geloofwaardige karakters. Al heb ik te maken met scenarioschrijvers. Ik geef het alleen maar weer met mijn tekeningen en kan daarin symbolen verwerken.

Hoe gaat het in de toekomst verder met *Thorgal*?

Thorgal heeft nog heel veel dingen te doen, terwijl ik bij wijze van spreken al ruim vijf jaar met pensioen ben. Dat betekent dat ik, leuk of niet, de opvolging moet regelen om te voorkomen dat Thorgal tegelijk met mij dood gaat. Ik hoorde laatst dat de strip ondertussen al vertaald wordt in 26 talen. Het zou zonde zijn om dit succes af te breken omdat ik overlijd of niet meer in staat ben om te tekenen. Piotr, één van mijn kinderen, houdt zich bezig met de artistieke kwaliteit van het geheel, hij is mijn agent en adviseur en bewaakt het proces. Jean is er ook nog bij betrokken en houdt aan de zijlijn de scenario's in de gaten, al wordt zijn rol steeds minder. Met z'n tweeën zijn wij de eigenaren van *Thorgal*, maar Jean heeft mij de algehele verantwoordelijkheid gegeven. Ik beslis over de toekomst van Thorgal. Dat er nu een nevenserie is ontstaan als *De werelden van Thorgal* is één van de eerste projecten die we hebben opgezet. Ook andere auteurs mogen zich met de personages bemoeien. Thorgal moet doorgaan!

michel.van.merrienboer@stripschrift.nl

Met dank aan Remko Zeven voor de vertaling.

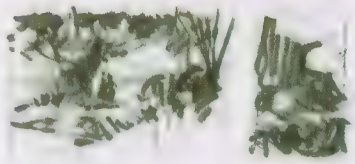

BOVEN EN LINKS – Uitgewerkte tekeningen en schetsen van (rivier-) landschappen voor recente *Thorgal*-albums.

ONDER – VAN LINKS NAAR RECHTS – Storyboard, pagina-opzet en definitieve pagina uit *Ik, Jolan*, het dertigste album, maar het *Thorgal*-debuut van scenarist Yves Sente.

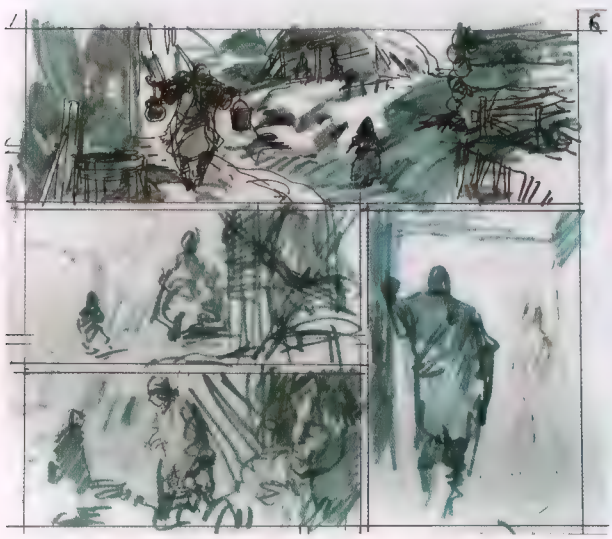

HALLO, LIEVERD. IS JOLAN NIET BIJ JOU?
NEE. IK DACHT DAT HIJ MISSCHIEN WAS GAAN VISSEN, MAAR ONZE BOOT LIGT ER NOG.
HIJ IS VAST OP JACHT. ZIJN BOOG EN ZIJN PIJLEN ZIJN WEG.
IK DENK VAN NIET. EEN VRIENDIN ZEI DAT HIJ OOK NIET IN HET BOS WAS.
JOLAN IS GAAN JAGEN, MAAR NIET OP DIEREN.

FOTO PRIVEARCHIEF ROSINSKI

DE POOLSE JAREN

MET DANK AAN RADEK BOLAŁEK EN MACIEK SZATKO

Grzegorz Rosinski (1941) debuteerde eind jaren 1970 in de West-Europese stripwereld. *Thorgal* is bij uitstek zijn bekendste strip geworden. Minder bekend is dat hij er eigenlijk al een ruim twintigjarige loopbaan als striptekenaar/ illustrator in Polen op had zitten. Dit Rosinski-archief toont een beknopt overzicht van een aantal strips en illustraties uit zijn moederland.

ONDER - Omslagen van drie delen van de stripserie *Kapitan Zbik*: *Skoda TW6163*, *Czarna Nefretete* ('Zwarte Nefertiti') en *Człowiek za burta* en een omslag van de serie *Pilot smigłowca* ('Helicopterpiloot'): *Na ratunek* ('De redding').

GEHEEL ONDER- Twee strips uit Rosinski's periode op de kunstacademie: *Historia nie z tej ziemi* ('Een buitenaards avontuur') uit 1964, gesigneerd onder de naam Rosa, en *Jacek i Wacek*.

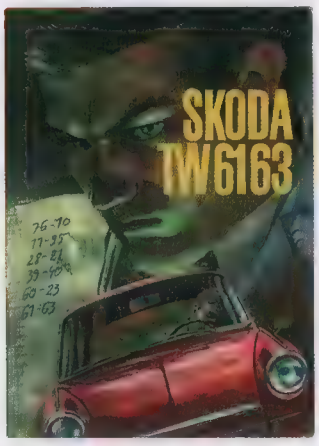

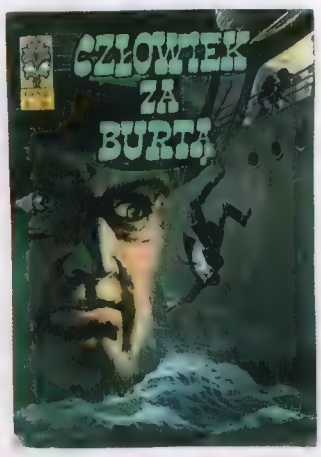

1.

NA RATUNEK
NA LOTNISKU WOJSKOWYM ODBYWAJĄ SIĘ LOTY TRENINGOWE.
WYSTARTOWAŁ SAMOLOT MYŚLIWSKI.
STARTOWE STANOWISKO DOWODZENIA ("SSD")
WNĘTRZE SSD. KIEROWNIK LOTÓW I CHRONOMETRAŻYSTA.
STO SZÓSTY! KOŁOWAĆ ZEZWALAM!
DRRRiiiN!
DYŻURNY INŻYNIER STARTU MELDUJE, ŻE WSZYSTKIE SAMOLOTY ZATANKOWANE.
DOBRZE, TO PORUCZNIK KRZESKI PUSZCZAMY GO JAK TYLKO WYLĄDUJE STO ÓSMY, KTÓRY JEST TERAZ NA PODEJŚCIU...

BOVEN - Twee pagina's uit *Na ratunek*, een aflevering van *Pilot smigłowca*. ONDER - Schilderij *Chomiczówka w ogniu* ('Chomiczówka in brand') uit 1964.

BOVEN - Vier illustraties voor de romanserie *Uwaga, Piegowaty* ('Kijk uit, Sproet') van de auteur Kazimierz Debnicki uit 1968-1969.

LINKS - Afstudeerwerk: een tekening uit 1967, geïnspireerd op de roman *A Farewell to Arms* van Ernest Hemingway (1967).

RECHTS - Illustratie voor *Uwaga, Piegowaty.*
ONDER - *A Farewell to Arms*-tekening.

LINKS - Illustratie voor de (Duitse) kinderserie *Pepi und Pipa* van Mira Lobe.

ONDER - Illustraties voor *Od gry w guziki do statku kosmicznego*, een in Polen vertaald Hongaars boek over ruimteschepen door Emil Kindzierszky.

LINKS - Twee illustraties voor *Gulliver's travels* van Jonathan Swift.
RECHTS - Twee illustraties voor *Jacques le fataliste et son maître*, van Denis Diderot.
LINKSONDER - Tekening voor *Jak duze to jest* ('Hoe groot is het?'), een in Polen vertaald Hongaars boek van Ernone Lukacs.
RECHTSONDER - Illustratie voor *Gulliver's travels*.

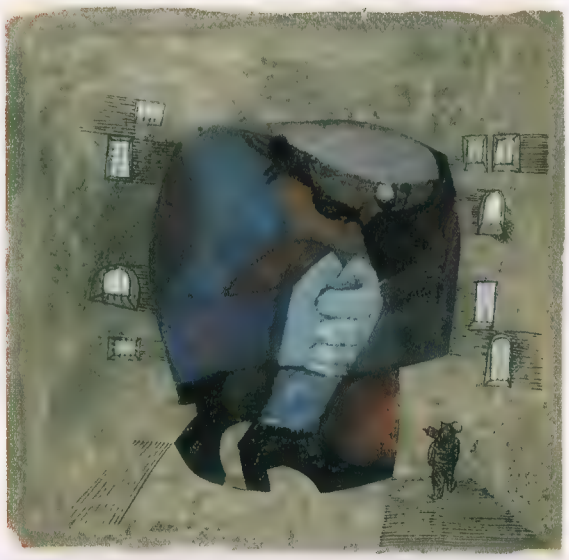

RECHTERPAGINA
LINKSBOVEN - Tekening voor *Jak duze to jest*.
LINKSONDER - Pagina uit de strip *Najdłuzsza podróz* ('De lange reis') op scenario van Ryszard Siwanowicz (artiestennaam *Rian Asars*).
LINKSONDER - Pagina uit de strip *W służbie galaktycznej* ('In galactische dienst'), deel 3 *Pogon* ('Jacht') op scenario van Tadeusz Lech en Janusz Stanny.
RECHTSONDER - Pagina uit de strip *Pojedynek* ('Duel') met Stefan Weinfeld als scenarist.

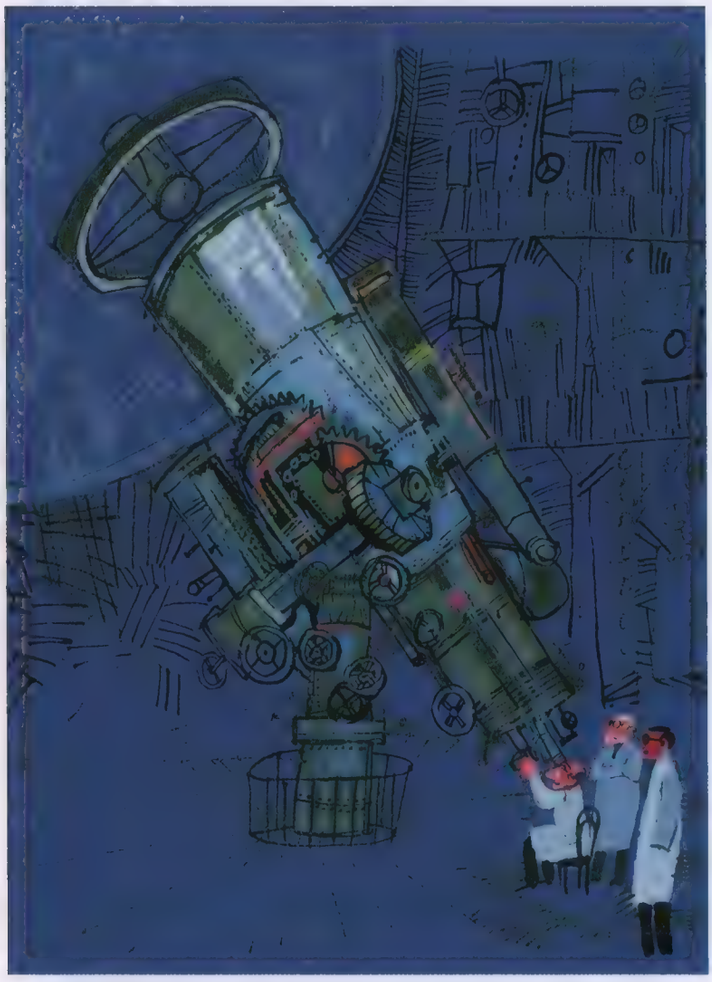

W JEDNYM Z POMIESZCZEŃ INSTYTUTU...
TO UBRANIE ZWIĘKSZY SIŁĘ KAŻDEGO Z NAS PIĘĆDZIESIĘĆ 20-KROTNIE DZIĘKI WBUDOWANEMU SYSTEMOWI SERWOMECHANIZMÓW CZYNIĄCYCH CZŁOWIEKA – W RAZIE POTRZEBY – PRAWDZIWYM SIŁACZEM
W SKAFANDRACH UMIESZCZONO REGENERATOR POWIETRZA I ZAPASOWY ZBIORNIK AWARYJNY NA OKOŁO 40 MINUT. WSZYSTKO TO W CELU UNIKNIĘCIA KONTAKTU Z NIEZNANYMI BAKTERIAMI GÓRNEJ KRĘDY.
HEŁM POSIADA DODATKOWO NOKTOWIZOR I SYSTEM OPTYCZNY MOGĄCY SŁUŻYĆ JAKO MIKROSKOP LUB LORNETA.
W HANGARZE...
WIDZIAŁEM JUŻ CHRONOLOGITY W TELEWIZJI, ALE NIE PRZYPUSZCZAŁEM, ŻE SĄ AŻ TAK OGROMNE!
TO JEST EGZEMPLARZ SPECJALNY DALEKIEGO ZASIĘGU.
PRZYGOTOWANIA DOBIEGŁY KOŃCA...
NO, TO JESTEŚMY W KOMPLECIE.
JESTEM SATO. A TO GRUGORJ I BOB.
MY SIĘ JUŻ ZNAMY.
2

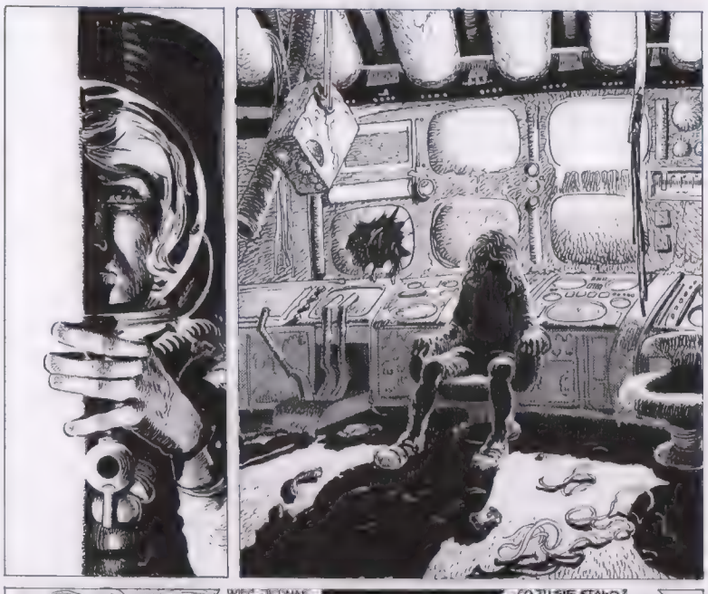

WIĘC JEDNAK DOCZEKAŁEM. WIEDZIAŁEM, ŻE KTOŚ MNIE TU MUSI WRESZCIE ODNALEŹĆ...

CO TU SIĘ STAŁO? SKĄD SIĘ TU WZIĄŁEŚ?
USIĄDŹ. OPOWIEM CI...

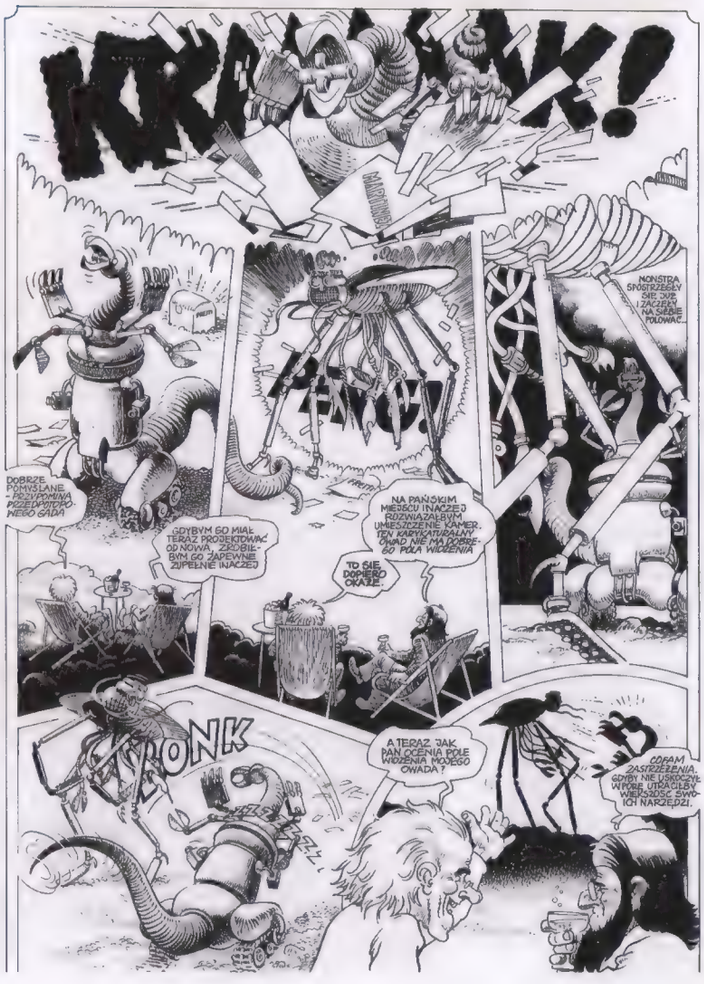
KRA-AK!
KONSTRA SNOTRZEŚLI SIĘ JUŻ I ZACZĘLI NA SIEBIE POLOWAĆ...
DOBRZE POMYŚLANE. PRZYPOMINA PRZEDPOTOPOWEGO GADA
GDYBYM GO MIAŁ TERAZ PROJEKTOWAĆ OD NOWA, ZROBIŁBYM GO ZUPEŁNIE INACZEJ
NA PAŃSKIM MIEJSCU INACZEJ ROZWIĄZAŁBYM UMIESZCZENIE KAMERY. TEN KARYKATURALNY OKULAR NIE MA DOBREGO POLA WIDZENIA
TO SIĘ DOBRZE OKAŻE...
KONK
A TERAZ JAK PAŃSKIEGO POLE WIDZENIA MOJEGO OWADA?
CZUJĘ ZAGROŻENIA, GDYBY NIE USZKODZIŁ WIDZE UTRACIŁBY WIARYGODNOŚĆ SWOICH NARZĘDZI.

FOTO AMS NOLTEN

RECHTS - Op de toevoerwegen en in de badplaats zelf wordt het stripfestival met grote borden aangekondigd.

Beeldig Middelkerke

HAN VAN BUUREN

Middelkerke, een kleine familiebadplaats in de Vlaamse Westhoek met een boulevard, campings, appartementen, terrassen en wat hotels. Het belangrijkste punt op de boulevard, de Zeedijk, is het casino (1954) van architect August Vereecke dat in Normandische stijl is gebouwd. Samen met de kustplaats Westende en een handvol dorpen in het achterland met prachtige namen zoals Lombardsijde, Wilskerke, Leffinge, Mannekensvere, Schore en Sint-Pieterskapelle vormt het een gemeente met ongeveer 18.000 inwoners.

In het achterland zijn er fraaie fiets- en wandelroutes, ongerepte natuurgebieden (de duinen van Westende) en in de omgeving plaatsen zoals Veurne met naar eigen zeggen de mooiste markt van België.

In 1985 staken Arsène Henon (verzamelaar van champagnecapsules) en Chris Cordier (stripverzamelaar) de koppen bij elkaar en besloten in de plaatselijke sporthal een stripfestival te gaan organiseren. In juli 1986 was het zover. Geen beurs voor verzamelaars maar een feest voor de hele familie met een lage toegangsprijs, stripdecors, signeersessies van populaire tekenaars en een ruime keuze aan stripboeken. In de decors konden de bezoekers als het ware door de verhalen heen lopen. Het festival duurde bijna drie weken.

Met de legendarische Belgische kusttram, die van Knokke tot De Panne loopt, konden de vakantiegangers zonder parkeerproblemen Middelkerke gemakkelijk bereiken en op vertoon van een tramkaart hoefde je geen entree te betalen. De organisatoren regelden zelf de verkoop van de boeken en kozen voor één leverancier: Daniël Cool van stripwinkel De Striep uit Brugge. Een deel van de winst op de boekenverkoop werd gereserveerd voor de kosten van het festival. Om extra omzet binnen te halen verschenen er ook speciale uitgaven. Dit alles was niet voldoende om de financiering rond te krijgen. Gelukkig werden er ook sponsors gevonden. De belangrijkste sponsor werd Milky Way, die zich echter in 2011 terugtrok. Een financiële aderlating omdat deze sponsor maar liefst 50 procent van de kosten voor z'n rekening nam.

Al vanaf de eerste editie was het festival een succes. Er kwamen al vrij snel 70.000 tot 80.000 bezoekers. Nevenactiviteiten werden op poten gezet, zoals een stripdoolhof in een maïsveld en een stripwandeltocht. De sporthal was te klein om al die mensen te ontvangen. Eén

RECHTS - Nero van Marc Sleen, links op de trap voor het casino, van beeldhouwer Jan Maillard. Het tweede beeld dat in 1998 werd onthuld.

ERNAAST - Marcel Kiekeboe (1999, beeld 3) van stripmaker Merho. Het beeld is van Luc Madou. Let op de beschadigingen aan de voet. Alleen dit beeld op de Zeedijk is nog van kunststof.

De kuststrook met een lengte van 67 kilometer is één van de grootste toeristische attracties van België. Wie houdt van zon, zee en amusement en de vele appartementen voor lief neemt is hier aan het goede adres. Bij voorbeeld tijdens Stripfestival Middelkerke, waarvan de 26e editie loopt van 20 juli t/m 5 augustus 2012. Wie het festival bezoekt kan niet om de stripbeelden heen die op de Zeedijk staan. Het waren er al vijftien en ieder jaar komt er eentje bij. Op 20 juli werd het beeld van Natasja onthuld.

FOTO ANS NOLTEN

jaar later werd op het plein bij het casino, waar nog tennisbanen lagen ('de Put'), voor het festival een tent opgezet. In 2011 vierde het festival uiteindelijk zijn 25e editie met als thema 'Kinderen baas', een speciale stripuitgave van François Walthéry, *De vrouwen van Walthéry aan zee*, en een nieuw beeld, van Agent 212.

Het beeld van Jommeke

Het eerste standbeeld werd 31 juli 1997 op de Zeedijk geplaatst. Het festival bestond toen 11 jaar. Een bronzen beeld van Jommeke met zijn onafscheidelijke papegaai Flip van kunstenaar Valeer Peirsman uit Antwerpen. Na *De Kiekeboes* is *Jommeke* de best verkochte strip in Vlaanderen. Tekenaar Jef Nys wilde zijn geboorteplaats Antwerpen een beeld van zijn stripheld aanbieden. Een cadeau van maar liefst €30.000. Omdat er tussen Nys en het gemeentebestuur problemen ontstonden over de plaats van het beeld haakte Antwerpen af.

Festivalvoorzitter Chris Cordier hoorde bij uitgeverij Het Volk in Gent toevallig dat Nys een bronzen beeld in de aanbieding had. 'Ik zei, geef het aan ons. Ik zal ervoor zorgen dat het in Middelkerke geplaatst wordt. Onze burgemeester was ook onmiddellijk akkoord.'

In grote haast reden Cordier en secretaris Arsène Henon naar Antwerpen. Ze tilden zich bijna een breuk toen ze het beeld van meer dan 150 kilo voorzichtig in hun auto schoven. Met een veel te zwaar beladen wagen reden ze heel voorzichtig naar Middelkerke.

Daar realiseerden ze zich dat ze nog een sokkel nodig hadden. Ze wisten eigenlijk niet waar ze aan begonnen waren. Gelukkig werkte de gemeente enthousiast mee en in juli 1997 was het dan zover, het begin van een traditie

BOVEN - Jommeke (Jef Nys) met papegaai Flip van beeldhouwer Valeer Peirsman. Het was het eerste beeld in Middelkerke dat in 1997 werd onthuld. Links voorzitter Chris Cordier, rechts Arsène Henon, ex-secretaris van het festival. In 1998, één jaar later, werd in Temse, een gemeente in Oost Vlaanderen, ook een Jommeke-beeld onthuld. Luc de Ryck, burgemeester van Temse is een groot bewonderaar van Jef Nys en schreef zelfs een biografie over de tekenaar.

FOTO ANS NOLTEN

FOTO ANS NOLTEN

FOTO ANS NOLTEN

LINKS - Fanny (2007, beeld 11), sexy dochter van Marcel Kiekeboe. Het beeld is van Josyane Vanhoutte.

FOTO ANS NOLTEN

FOTO ANS NOLTEN

BOVEN - Lucky Luke (2001, beeld 5) van Brusselaar Morris door beeldhouwer Luc Madou.
RECHTSBOVEN - Suske en Wiske (2002, beeld 6) gemaakt door Monique Mol. Andere beelden van Suske en Wiske staan in de dierentuin van Antwerpen, in Kalmthout en samen met hun polyester schepper in een winkelcentrum te Hasselt.

die nu al zo'n 15 jaar duurt. Het beeld van Jommeke werd rechts van de trap voor het casino op een sokkel geplaatst en ingehuldigd. Volgens de Belgische wetgeving was de gemeente nu ook automatisch eigenaar van het beeld omdat het op gemeentegrond stond. Dat kwam niet slecht uit. De gemeente was dan immers verantwoordelijk voor het onderhoud. Toen vandalen probeerden het beeld van zijn sokkel te trekken was de reparatie voor rekening van de gemeente.

De organisatoren van het festival besloten voortaan bij ieder festival een nieuwe Belgische stripheld op de Zeedijk te vereeuwigen. Gemiddeld genomen kost een beeld met alle bijkomende zaken ongeveer €40.000 tot €45.000. Met 80.000 tot 90.000 bezoekers en hulp van sponsors waren er voldoende financiële middelen om dit plan te bekostigen.

In 1998 volgde het beeld van Nero dat links van de trap voor het casino in Middelkerke werd onthuld. Tekenaars die gevraagd werden om een beeld van hun stripheld op de Zeedijk te laten plaatsen reageerden enthousiast. Dat gold niet voor de firma Moulinsart die de rechten van *Kuifje* beheert. Voorzitter Cordier: 'Middelkerke is voor die mensen een veel te klein dorpje. Zelfs de maanraket in Angoulême moest van Moulinsart afgebroken worden. Als het beeld in Parijs geplaatst werd zouden ze natuurlijk wel belangstelling hebben. Kinderen van tegenwoordig kennen *Kuifje* trouwens niet meer.'

Vandalisme

De striphelden in Middelkerke groeiden uit tot de meest gefotografeerde objecten aan de Belgische kust. Met uitzondering van Nero en Jommeke staan de beelden wel ver uit elkaar. Je moet een stuk lopen om ze allemaal te zien. Cordier: 'Dat komt omdat de gemeente ze alleen op plekken plaatst waar een zijstraat op de Zeedijk uitkomt. Wat dat betreft is er in Middelkerke nog ruimte voor drie beelden. We hebben er nu vijftien. Mochten er na achttien beelden toch nog nieuwe beelden bijkomen, dan kunnen

RECHTS - De Rode Ridder van Willy Vandersteen (2010, beeld 14), door Josyane Vanhoutte.
MIDDEN - Annemieke & Rozemieke (2006, beeld 10), de tweeling uit *Jommeke* van Jef Nys. Het beeld is van Monique Mol.
ERNAAST - De Smurfin (2003, beeld 7), gemaakt door Monique Mol. Het duurde heel lang voordat het beeld uiteindelijk werd goedgekeurd.

FOTO ANS NOLTEN

FOTO ANS NOLTEN

FOTO ANS NOLTEN

FOTO ANS NOLTEN

FOTO ANS NOLTEN

FOTO ANS NOLTEN

LINKS - **Urbanus (2000, beeld 4) met zijn tweedelige hond Nabuko Donosor van beeldhouwer Luc Cauwenberghs.**

MIDDEN - **Robbedoes en Spip (2004, beeld 8) door kunstenares Monique Mol.**

GEHEEL LINKS - **Lambik van Willy Vandersteen (2005, beeld 9), verbeeld door Monique Mol.**

we nog uitbreiden in zuidelijke richting, naar Westende.'
Jammer genoeg hebben de bronzen beelden veel last van vandalisme en lopen de onderhoudskosten daardoor op. Er wordt tegen de beelden getrapt, geduwd en er wordt met stokken op geslagen, vertelt Cordier. 'Vooral studenten uit Leuven hebben er plezier in om met de beelden ludieke acties uit te voeren. We hebben ze op allerlei plaatsen in België teruggevonden.
Kunststof is wel goedkoper maar heeft een beperkte levensduur zoals bij voorbeeld het beeld van Lucky Luke, Rataplan en een Dalton dat in 2001 werd geplaatst. Toen het uit de wagen werd getild zag ik gelijk dat er iets mis was. Je kon het met één hand optillen. Het beeld was van polyester.
De volgende dag lag zijn kop op de grond en de revolver was weg. Rataplan was verdwenen; die was door de studenten meegenomen en stond op de Grote Markt in Leuven en de Dalton lag in tweeën.
Bij het beeld van Marcel Kiekeboe dat nog wel van kunststof is, zijn momenteel het been en de voet weer beschadigd. De bedoeling is dat ook dit beeld uiteindelijk vervangen wordt door een bronzen exemplaar.'

Teruglopend bezoek

Vanaf de eeuwwisseling begon het bezoek aan het festival langzaam terug te lopen tot zo'n 40.000 bezoekers. De gemeente Middelkerke bleek bereid om uit promotioneel oogpunt voortaan de kosten van de beelden voor haar rekening te nemen. Het eerste beeld dat de gemeente betaalde, was in 2004 de Smurfin met de Beeldhouwsmurf van kunstenares Monique Mol. Cordier: 'Wij doen als festivalorganisatie een voorstel voor een beeld dat we bij het eerstvolgende festival op de Zeedijk willen plaatsen. Wanneer de gemeenteraad dit goedkeurt voert volgens de Vlaamse wet de provincie het verder uit. Wij bemoeien ons er niet meer mee. De tekenaar levert zijn ontwerp in en bepaalt ook of het beeld voldoet. Hij is de baas van het beeld. Bij het beeld van de Smurfin was dat wel een probleem. Dat werd steeds op de kleinste details afgekeurd door de rechthebbenden. Dat waren moeilijke mensen. Een beeld is goed of slecht.'
Een voorwaarde voor de keuze van een beeld is dat het een Belgische stripfiguur is van zo'n tien tot vijftien jaar oud met een zekere bekendheid. Volgens Cordier zijn de grote Vlaamse striphelden zo'n beetje op, al zouden

FOTO ANS NOLTEN

FOTO ANS NOLTEN

LINKS - **De Marsupilami (2009, beeld 13), gemaakt door Josyane Vanhoutte.**

ERNAAST - **Cédric (2008, beeld 12) van tekenaar Laudec. Het beeld is gemaakt door Josyane Vanhoutte. In Frankrijk is Cédric ook een populaire tv-serie.**

FOTO ANS NOLTEN

BOVEN – Agent 212 op de Zeedijk in Middelkerke. Het vijftiende stripbeeld. Kunstenares Monique Mol moest van tekenaar Daniel Kox alleen de snor wat groter maken. Verder was het helemaal goed.

Plunk, Tom Carbon, Jerom en Esther Verkest in de komende jaren kandidaten kunnen zijn. Voor 2012 heeftt de organisatie voor stewardess Natasja van François Walthéry gekozen.

De kunstenaars

Na een onderbreking van vijf jaar was Monique Mol uit Beauvoorde in 2011 kunstenares van dienst. Samen met Josyane Vanhoutte uit Oostende heeft zij voor het stripfestival de meeste beelden gemaakt.

Haar laatste beeld, Agent 212, werd eind juli 2011 ingehuldigd. Monique Mol: 'Mijn lievelingstrips zijn *Jommeke, Suske en Wiske* en *Nero*. Onze mamma kocht nogal gemakkelijk boeken. Ze liggen boven op zolder. Nu lees ik ze niet meer.'

Mol woont in het pittoreske Beauvoorde, ongeveer 50 kilometer van Middelkerke, en heeft haar atelier en expositieruimte aan huis, vlakbij het plaatselijke kasteel. 'In 2002 kreeg ik mijn eerste stripopdracht dankzij tekenaar Paul Geerts. Een beeld van Suske en Wiske. Geerts had tijdens een fietstocht mijn atelier ontdekt. Toen Cordier aan hem toestemming vroeg voor een beeld van Suske en Wiske op de Zeedijk noemde hij mijn naam.'

Geerts maakte een ontwerp van de moderne Suske en Wiske in een voor- en zijaanzicht. Zijn tekening heeft Mol niet helemaal nagevolgd want in het midden heeft ze de figuren met de schouders naar voren geplaatst. Na het beeld van Suske en Wiske boetseerde ze achtereenvolgens Robbedoes en Spip, de eekhoorn (2003), de Smurfin met Beeldhouwsmurf (2004), Lambiek in de ton (2005) en Annemieke en Rozemieke (2006), de tweeling uit de strip *Jommeke*. Indien nodig raadpleegt ze bij het maken van beelden diverse stripalbums en werkt ze het beeld daarna verder op schaal uit.

'Pas in 2011 kreeg ik weer een opdracht van Middelkerke voor het beeld van Agent 212. Ook het beeldje van stripheldin Kari Lente dat 3 juni 2011 in Brasschaat is onthuld is van mijn hand. De bedoeling is dat het beeld onderdeel wordt van een striproute. Eerlijk gezegd kende ik dit stripfiguurtje niet.'

Techniek

De stripbeelden worden door de kunstenares eerst uit klei geboetseerd en vervolgens in brons gegoten. Een techniek die al 4000 jaar nauwelijks veranderd is waarbij de gebruikte materialen en hulpmiddelen natuurlijk wel verbeterd zijn.

Mol: 'Eerst maakt een smid op mijn aanwijzingen een basisconstructie van betonijzer. Op deze constructie ga ik dan met kippengaas de ruimtelijke vormen verder uitwerken. Daarop komt de klei. Nadat het kleimodel klaar is worden er ter plaatse in mijn atelier rechtstreeks van de klei rubberen mallen (siliconen) gemaakt. Het beeld moet dan in verschillende stukken verdeeld worden. Ik doe dat niet zelf. De flexibele mallen worden vervolgens versterkt met plaaster. Als ze verhard zijn wordt er vloeibare was in gegoten. Bij het drogen verhardt de was zich eerst aan de binnenzijde van de mal. De resterende nog vloeibare was wordt dan uit de vorm gegoten zodat er een harde korst van was aan de binnenkant van de mal overblijft. De geharde wassen holle delen worden dan weer tot een beeld aan elkaar gemonteerd wat ik vervolgens ga opkuisen. Dit is het model voor de bronsgieter.'

De bronsgieter verdeelt het beeld van was ook weer in meerdere stukken en brengt op de vormen giet- en ontluchtingskanalen aan. Dan wordt om het was een vuurvaste binnen- en buitenvorm aangebracht en in een oven wordt de was eruit gesmolten. Na afkoeling wordt in de ontstane holten van de gietvorm het gloeiendhete vloeibare brons gegoten. Als het brons afgekoeld is en uit de vorm wordt gehaald worden de giet- en ontluchtingskanalen afgezaagd en blijft er een bronzen afgietsel over. Dit gietsel moet nu nog afgewerkt worden door uitsteeksels weg te slijpen of gaten dicht te hameren of te lassen. Daarna worden de verschillende delen van het beeld aan elkaar gelast tot het weer een geheel is.

Het stripbeeld is dan nog steeds niet klaar, vertelt Mol. 'Het brons moet nu nog een kleur krijgen. Men noemt dit patineren. Dit gebeurt door verhitting van het metaal en het gebruik van chemicaliën. Het is dus altijd een heel werk voordat er op de Zeedijk een bronzen stripfiguurtje staat. Ik vraag altijd offertes aan bij vijf bronsgieters in België en één in Nederland. Aan het beeld voor Middelkerke 2011 heb ik in de maand april gewerkt, al ik kan niet exact zeggen hoeveel tijd mij dat gekost heeft.'

Het gala van het Gouden potlood

Bij het eerste festival in Middelkerke dachten de organisatoren nog niet aan prijzen en huldigingen. Daar begonnen ze pas mee in 1987 toen Paul Geerts als huistekenaar zijn intrede deed en als dank een 'Ereprijs' ontving.

Jef Nys van *Jommeke* was de eerste tekenaar die in 1996 met 'Het Gouden Potlood' beloond werd, een fraai ontworpen trofee van kristal. In het jaar 2000 bedacht de

organisatie de 'Rookie', de prijs voor een beloftevol talent. *Rookie* is een sportterm voor nieuwe deelnemers. In 2008 werd voor de eerste keer 'De Tijd van Toen' uitgereikt, een onderscheiding voor een vergeten tekenaar met een rijk oeuvre, en in 2010 werd een eenmalige 'Prijs voor de Graphic Novel' ingesteld.

De prijzen worden uitgereikt tijdens het gala van het Gouden potlood op de laatste vrijdag van juli in Cultureel Centrum De Branding, het hoogtepunt van het festival. Dan onthult de gemeente op het toneel ook het nieuwe beeld dat de volgende dag op de boulevard wordt geplaatst.

Naast een kristallen trofee van de bekende Belgische firma Val Saint Lambert ontvangen de winnaars nog een fles Champagne uit het Franse Epernay, historisch gezien het centrum van de champagneproductie, waarmee Middelkerke een vriendschapsband heeft. Secretaris en champagnecapsulesverzamelaar Arsène Henon heeft ervoor gezorgd dat de capsule voorzien is van een tekening van Jommeke. Een geliefd object voor verzamelaars. De flessen champagne worden ook op het festival verkocht en de opbrengst is bestemd voor een goed doel. Aan geldprijzen doet de organisatie niet. Cordier: 'Geldprijzen zijn gevaarlijk. Er is veel onderlinge jaloezie en champagne kun je tenminste nog opdrinken. Als we de tekenaars voor de signeersessie uitnodigen moeten we goed uitkijken wie we bij elkaar zetten!'

Toekomst

Cordier: 'Het organiseren van het stripfestival is arbeidsintensief. We zijn er een heel jaar mee bezig. Vergeleken met vroeger is het nu moeilijker om het te organiseren. Er zijn steeds meer regels en voorschriften die nagevolgd moeten worden. Bovendien zijn de inkomsten teruggelopen en haakte Milky Way als grote sponsor af. We moesten bezuinigen, bij voorbeeld op de decors en het aantal festivaltekenaars. Ook zijn we gestopt met het uitgeven van klassiekers zoals *Suske en Wiske* met de originele tekeningen en kleuren, omdat de belangstelling terugliep.'

FOTO ANS NOLTEN

BOVEN - Kunstenares Monique Mol aan het werk in haar atelier in Beauvoorde waar ze voor het stripfestival zes stripbeelden heeft gemaakt.

Zonder de intensieve samenwerking met de gemeente, de enthousiaste vrijwilligers en de gratis publiciteit van de pers is het festival niet meer te organiseren, stelt de voorzitter vast. De organisatie overweegt om de duur van het festival in te korten. Een voordeel is wel dat nu de entree van de festivaltent op het De Greefplein staat, de bezoekers gelijk vanuit de tram, die daar vlakbij stopt, naar binnen kunnen lopen. En de terugloop van het aantal bezoekers is de afgelopen twee jaar gestopt. 'Er is een voorzichtige stijging van ongeveer 15 procent', stelt Cordier opgelucht vast.

Uiteraard poseert Cordier samen met Henon, die inmiddels als secretaris is gestopt, na afloop van het gesprek bij het beeld van Jommeke waar het allemaal mee begonnen is. 'Aan de glimmende delen van de beelden kun je zien dat mensen de beelden niet alleen fotograferen maar er ook over wrijven. Naast Jommeke vind ik de mooiste beelden die van Cédric, Urbanus, de Smurfen en Lucky Luke. Vooral als de zon laag staat heeft het laatste beeld een hele mooie lange schaduw.'

han.van.buuren@stripschrift.nl

ADVERTENTIE

FOTO DUPUIS

Dat scenarist Yannick le Pennetier (Yann) controversiële onderwerpen niet schuwt blijkt weer eens uit de strip *Mezek* met tekenaar André Juillard over joodse soldaten onder Hitler. Controverses over zijn verhalen zijn hem niet vreemd. Toch stond zelfs hij verbaasd te kijken over de ophef die ontstond over *Gringos Locos*, de strip die hij samen met Olivier Schwartz maakte over de legendarische Verenigde Staten/Mexico-reis van Jijé, Morris en André Franquin.
De erven van Jijé en Franquin herkenden er hun ouders niet in en gingen pas akkoord met album-publicatie, vergezeld van een recht van antwoord.

Yann
Een steen in de vijver

DEERT DE WEVER

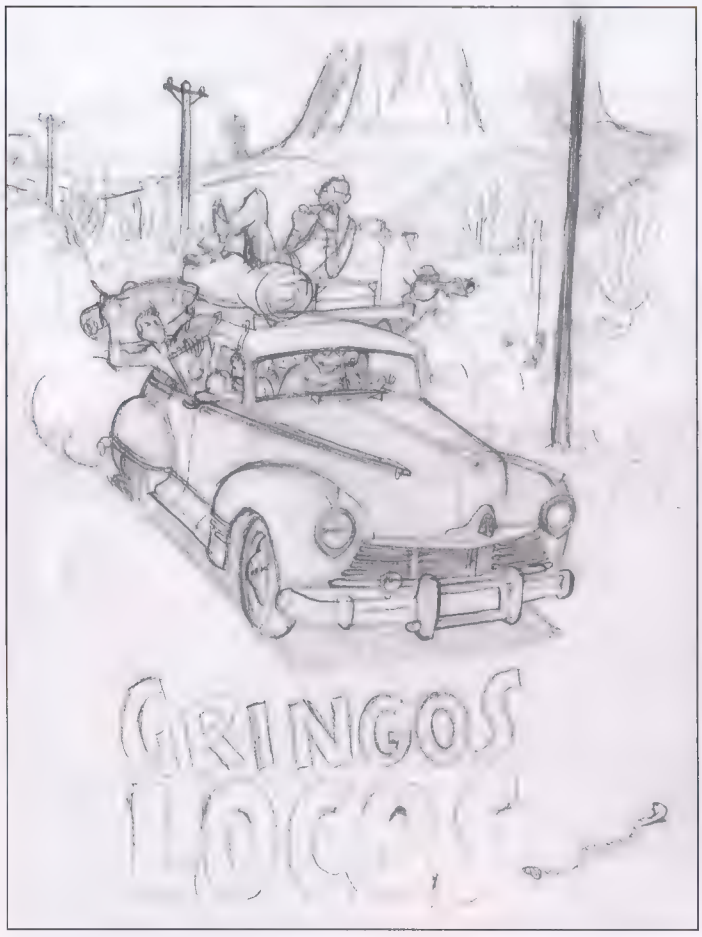

© SCHWARTZ/DUPUIS 2012

Dupuis wilde het album *Gringos Locos* oorspronkelijk op 4 februari van dit jaar uitbrengen, maar nadat de erven van Jijé en Franquin de voorpublicatie in *Spirou* en in een Franstalige krant onder ogen kregen, trokken ze aan de noodrem. Het verhaal, gebaseerd op de legendarische reis uit 1948 waarbij de drie Belgische grootmeesters Jijé, Franquin en Morris met hun familie in een oude Ford Hudson door de VS en Mexico trokken in een poging na te jagen wat ooit bekend stond als het Wilde Westen, alsook om de Disney-studio's te bezoeken, vond in hun ogen geen genade. Midden januari verscheen in de krant *Le Soir* een eerste recht van antwoord van Franquins dochter Isabelle. 'Dit verhaal loopt mank en schaadt de herinnering aan de mensen en aan de geest (ik gebruik nadrukkelijk dit woord) die hen bezielde', schreef ze strijdbaar.

Geen juist beeld

'Ik blijf het eigenaardig vinden', zegt de in 1954 geboren Yann, terwijl hij een dikke map tevoorschijn haalt met daarin zijn eigen correspondentie met alle kinderen van Jijé en Franquin, de weduwe Morris en enkele met de auteurs bevriende tekenaars als Uderzo *(Asterix)* en Dany *(Rooie oortjes, Roze Bottel)*. Het gaat om mails en brieven waarin voornoemden allemaal uitgebreid antwoorden op Yanns vragenlijsten. 'Daarnaast heb ik research gedaan door te snuffelen in oude interviews. Heel wat van de anekdotes uit *Gringos Locos* komen uit die publicaties'. Bovendien, hamert de scenarist er op, is het idee voor deze strip al dertig jaar oud. 'Toen Franquin nog leefde gaf hij al aan dat die reis naar de VS boordevol anekdotes zat en zich goed zou laten verstrippen. Alles wat hij me toen vertelde, heb ik genoteerd'.
Het mocht echter niet baten. De erven Jijé en Franquin gaven slechts toestemming tot publicatie na de eis om de uitgave te laten vergezellen van een recht van antwoord. In de Nederlandstalige uitgave is die tien pagina's tellende bijlage er los bijgesloten, in de Franse versie is ze ingelijmd. De bedoeling was dat er ook nog een tweede deel, *Crazy Belgians*, zou verschijnen, maar de kans dat dit gebeurt acht de in België wonende Breton klein.
Het zogenaamde recht van antwoord bestaat uit een korte voorgeschiedenis van het boek, terwijl acht pagina's worden besteed aan een interview met Benoît Gillain, de oudste van Jijé's drie zonen, die tien

was toen hij met zijn ouders naar de VS trok. Volgens Benoît kloppen diverse anekdotes in de strip niet. Zijn vader zou niet de ultrakatholiek zijn voor wie hij versleten wordt in *Gringos Locos*, laat staan dat hij zich zou kleden in een wit sjofel onderhemd en een baret – terwijl daar volgens intimi wel foto's van bestaan. Ook een scène waarin hij in een droom een nazi doodt, wordt met afgrijzen onthaald. De achterkant van het boek, waarop het auteurstrio bij aankomst in New York op het achtersteven van de boot in pyjama staat, doet de oudste zoon af als onzin.

KOEKOEROEKOEKOE
TIJUANA
YO SOY UN POBRECITO LEGUMBRE CON UN CORAZÓN DE ALCACHOFA!
¡AYAYAYA! ¡QUE BARBARIDAD!
WE ZIJN BUUT! PLATZAK!
EN JIJ HOOPT HIER DE KOST TE VERDIENEN MET EEN BANJO EN MET JE KATTENGEJANK? ZOT!
MAAR... IK BEN AAN HET WERK! IK HEB AL DE BASIS GELEGD VOOR 'N NIEUW PERSONAGE
¡HOMBRE! ¡QUE CALOR!
MIJN SCHADUW IS ELKE DAG ZWAARDER TE DRAGEN!
¡AH, 'N MOOIE CACTUS!
¡GAZAPATÓN!
LIG JE WEER TE SLAPEN? AAN DE SLAG!
¡IK KOM, PATRONCITO! ¡AY!
¡TAMALES! WEER 'N WERKONGEVAL!
IK ZAL 'NS VERHOGING MOETEN VRAGEN!
EN JE NOEMT 'M GAZAPATÓN?
DAT BETEKENT MISKLEUN.
STOMME NAAM!
VERZIN IETS BETERS!
FÓSFORO? KLINKT LEUK, FÓSFORO
GOMEZ? PEDRO? SANCHO? PANCHO?
NEE! NEE! NEE! NEE! NEE!
PFFT! HOE MOET IK 'M DAN NOEMEN? TOCH NIET GUUST?
JA! GUUST! GUSTITO! GRAPPIG!
38

LINKSBOVEN – Aprocrief of niet: Jijé met gezin, Morris en Franquin vertrekken in pyjama vanaf de boot in Nederland naar de Verenigde Staten.
BOVEN – Twee foto's uit de oude doos die niet in de bijlage van de Nederlandse versie van *Gringos Locos* voorkomen. Geheel boven de familie Gillain; daaronder Jijé, Morris en Franquin op stap.
LINKS – Yann en Olivier Schwartz laten zien dat André Franquin in Mexico op het idee van *Guust* zou zijn gekomen.
GEHEEL LINKS – Omslagschets voor *Gringos Locos*.

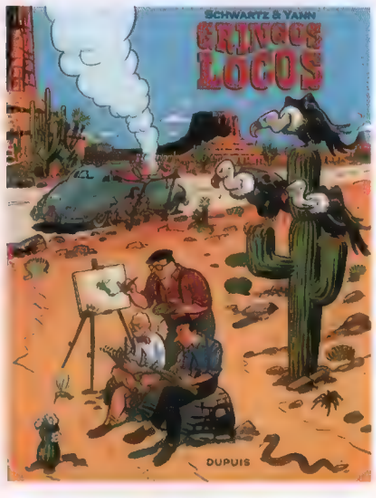

BOVEN - Illustratie van Olivier Schwartz, geïnspireerd op de droomscène met Morris in *Gringos Locos*.

Buikgevoel

Yann heeft moeite met deze kritiek van de familieleden. 'Ik denk dat ze visceraal reageren. Vanuit de buik. Ze zeggen dat ze hun ouders niet herkennen. Maar ze vergeten dat dit eigenlijk fictie is. Zeker, het is gebaseerd op een authentiek verhaal, maar de gebeurtenissen worden overdreven en opgeblazen in functie van het verhaal. Dat hebben ze niet begrepen. De enige die het op die manier las was Francine de Bevere, de weduwe van Morris. Zij had er geen enkel probleem mee, kon er zelfs om lachen. Ook de scènes waarin Morris poedelnaakt op een pagina rondloopt en seks heeft, vielen best bij haar in de smaak. *(Zucht)* Ik begrijp ook niet dat men moeite heeft met de scène waarin Jijé nazi's doodt. In godsnaam, het gaat om een droom.'

Ook met de bewering dat het trio niet in pyjama op de boot zou hebben gestaan, kan Yann weinig. Die anekdote zegt hij van Franquin zelf gehoord te hebben. 'Isabelle herinnert het zich niet. Tja, ze was op dat moment een klein kind. Idem voor de kritiek dat Jijé en zijn kinderen geen mouwloos shirt zouden dragen. Benoît heeft in Death Valley zelfs een zonnesteek aan die reis overgehouden. Het lijkt me hoogst verwonderlijk dat hij dat gekregen heeft door een maatpak met das te dragen?! Men beweert ook dat Jijé nooit voor een kruisbeeldje gebeden zou hebben, want dat dat bij hen thuis in België niet te vinden was, terwijl als je een humoristische reconstructie doet van een anekdote, je je behelpt met uitvergrotingen en sfeer'. Nog een ander punt van kritiek is dat Franquin zichzelf groente noemt in het boek. Vonden ze niet leuk. *(Haalt schouders op)*

In het interview met Yann dat *Gringos Locos* afsluit, verwoordt de scenarist het zo: 'Het is zoals met die quote uit *The Man Who Shot Liberty Valence*: 'Als de legende sterker is dan de realiteit, gebruik dan de legende'. Niet alles is authentiek, maar ik heb wel geprobeerd alles authentiek te laten lijken. Geen enkele pagina is gebaseerd op iets dat uit de lucht is gegrepen, iets dat ik van A tot Z heb verzonnen. Soms heb ik met bochten gewerkt, soms met binnendoortjes. Ik heb van een aantal anekdotes een synthese gemaakt, maar alles is gebaseerd op feiten'.

OKÉ, ANDRÉ, HAAL DE FLES MAAR BOVEN.
NONDEJUUUUU! JONGENS, BESEFFEN JULLIE WEL DAT DIT ONZE LAATSTE NACHT BUITEN IS? MORGEN ZIJN WE IN SAN DIEGO EN KUNNEN WE AAN DE DOCKS ONZE KOFFERS OPHALEN.

RECHTS - Dat Jijé in de strip een baret en onderhemd draagt, viel niet in de smaak van zijn erven

Choqueren

Yann zegt ook dat Franquin een humoristische kijk op het hele Amerikaanse avontuur had. 'Die visie wilde ik trouw blijven'. Zijn plannen om een reeks te maken rond Franco-Belgische stripauteurs kan hij nu wel opbergen, denkt hij. 'Als iedereen zo reageert, kan dat gewoonweg niet doorgaan. Ik was van plan zulke albums te maken over Maurice Tillieux *(Guus Slim*, GdW) en ook over Peyo en *De Smurfen* heb ik verhalen verzameld'. Hij blijft erbij dat *Gringos Locos* is bedoeld als een hommage aan de auteurs die hij zo graag las. 'Het enige wat ik heb willen doen was een verhaal brengen waarmee ik Franquin – mocht hij nog leven – aan het lachen had kunnen brengen. Dat zou overigens heerlijk geweest zijn, die man had een zeer speciale, hartelijke lach'.

Bij Yann heeft de controverse altijd aan zijn kont gehangen. In 1980 schopte hij als eind twintiger al tegen heilige huisjes toen hij samen met zijn vijf jaar jongere tekenaar en partner in crime Conrad voor het weekblad *Spirou/Robbedoes* de serie *De onnoembaren* begon. Ouders kropen in de pen en schreven de redactie aan over de reeks die ze vulgair, banaal, seksistisch en vooral kindonvriendelijk noemden. 'We tekenden blote vrouwen, homo's en seks in een periode dat het niet kon. Soms tekende de redactie balkjes met het woord 'snif' over naakte lichaamsdelen, of kregen ze zelfs kleren aan. *(Grijnst)* De grote uitgever Charles Dupuis heeft mij en tekenaar Conrad toen tot driemaal toe ontslagen. Met spijt in het hart en bijna tot tranen toe bewogen, zei hij: Jongens, jullie plaatsen vuile smeerlapperij in mijn blad? Waarom toch?!' Een fellatioscène in *Robbedoes* kon blijkbaar ook niet. *(Brede grijns)* Tja... We schaamden ons soms dat we voor de gladde school van Marcinelle tekenden, terwijl in Frankrijk bladen als *Métal Hurlant* en *Fluide Glacial* heel wat straffer uit de hoek mochten komen.'

Na *De onnoembaren* volgden series als *Pin-up, Titia en Pijpelijn* (over hoeren), *Govert Suurbier* (de kerk in zijn hemd gezet), *Spoon en White* (een parodie op avonturenfilms à la *James Bond)* en *Bob Marone* (een parodie op de klassieker *Bob Morane*). Strips waarmee Yann niet alleen zijn aversie tegen de traditionele heldenstatus wilde doorbreken, maar ook, gewoon, enigszins controversieel wilde zijn. Uitgevers uit België en Frankrijk wisten dus waar ze aan toe waren als Yann weer eens een moeilijk onderwerp wilde aansnijden. Maar zijn albums verkochten, en dus werd hem weinig geweigerd. Toch was er één scenario dat hij twintig jaar lang niet wist te slijten; dat van het eind 2011 bij uitgeverij Lombard verschenen *Mezek*, een op waargebeurde feiten gebaseerde *one-shot* over het tragische lot van joodse piloten in de Luftwaffe en een Duits-Joodse piloot die na de Tweede Wereldoorlog de grenzen van de jonge staat Israël verdedigt.

Politiek correct

Yann zegt altijd een liefhebber van de luchtvaart te zijn geweest. Als kind bouwde hij honderden modelvliegtui-

gen en verslond hij alle boeken en gespecialiseerde tijdschriften over dit onderwerp. In één daarvan las hij over de met davidsterren versierde Messerschmitts die Israël in 1948 naar de onafhankelijkheid hadden geholpen. 'Fascinerend! Tot op de dag van vandaag ben ik verbaasd dat geen enkele filmmaker iets met dit onderwerp heeft gedaan. Alle elementen voor een goede film zijn aanwezig: een ongewoon verhaal, bijzondere personages, drama, emoties, actie, symboliek, bloed en tranen... Ik zou zeggen: 'Wakker worden, Steven Spielberg!'

De scenarist liep zeker twintig jaar rond met het plan er zelf iets mee te doen, maar kon zijn idee al die tijd nergens slijten. Hij wijt dat voor een deel aan traditionele luchtvaartreeksen als *Buck Danny* en *Tanguy en Laverdure* die op conventionele verhalen voorborduurden. 'Het zijn de verhaaltjes die de papa vertelt aan zijn zonen, met als bedoeling hen wat te laten wegdromen. Serieuze, volwassener verhalen over luchtvaart, dat lag blijkbaar moeilijker. Bovendien worden uitgevers nerveus van een zin waarin de woorden 'nazi-vliegtuigen' en 'Israël' tegelijk voorkomen. Een goede thriller, western of historisch verhaal is immers politiek correcter. Sinds kort zie je overigens een hernieuwde belangstelling voor vliegtuigstrips en is er gelukkig ruimte voor interessante verhalen.'

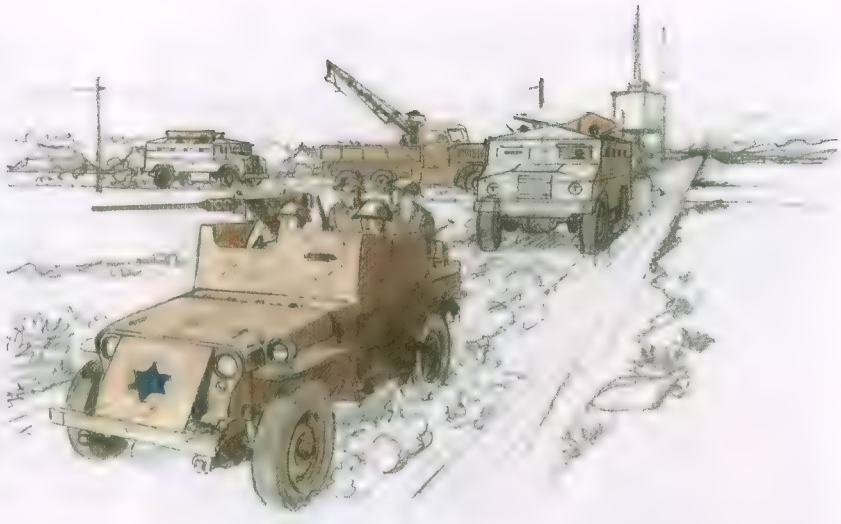

© JUILLARD/LOMBARD 2012

BOVEN - Illustratie uit *Mezek - Naissance d'une bande dessinée.*

Geromantiseerd

Eigenlijk had Yann het idee al laten varen en kon hij intussen zijn belangstelling voor de luchtvaart kwijt in series als *Pin-up* of *De onnoembaren*, totdat tekenaar André Juillard contact met hem opnam. Die had een interview gelezen waarin Yann klaagde over het feit dat dit verhaal niet van de grond kwam. Juillard raakte geboeid door het onderwerp; de morele achtergrond ervan en het menselijke drama bevielen hem.

In *Mezek* worden twee onderwerpen gekoppeld: de joodse piloten in de Luftwaffe en de buitenlandse huurlingen die met de beroemde Messerschmitts in Israël in 1948 vlogen. Het eerste deel van het verhaal is gebaseerd op de belevenissen van een familielid van een vriend van Yann. 'Die was piloot in de Luftwaffe en tegelijkertijd Joods. Dat vond ik moeilijk te geloven, maar toen ik dat later aan een nader onderzoek onderwierp, ontdekte ik dat een aantal boeken wel degelijk refereerden naar wat 'de tragedie van de joodse soldaten onder Hitler' wordt genoemd. Ze konden een tijd beschermd worden door Hermann Göring, het hoofd van de Luftwaffe.'

'Dat andere geval van die huurlingen die met Messerschmitts de staat Israël in 1948 beschermden is net zo fascinerend als onbekend', vervolgt Yann. 'Om deze reden heb ik in het album een bibliografie laten opnemen met alle naslagwerken en tijdschriften die over deze geschiedenis berichten. Je moet je voorstellen: in 1948, toen Israël zich tot onafhankelijke staat uitriep, werd het land slachtoffer van een internationaal embargo. Via het toenmalige Tsjecho-Slowakije wist Israël de hand te leggen op ontmantelde oude jagers, waaronder in elkaar geknutselde Messerschmitts met motoren van bommenwerpers. Alleen, niemand kon die dingen besturen. Israël rekruteerde vervolgens huursoldaten van een tiental verschillende nationaliteiten, waaronder vooral ex-piloten van de RAF en de USAF. Het is moeilijk om te geloven, maar daar zaten dus inderdaad enkele Duitse joden tussen.'

LINKS - Definitief omslag van *Mezek*.

Yann benadrukt dat het verhaal van Björn, de Duits-joodse piloot uit *Mezek* niet historisch accuraat is. Hij wijst er op geen historicus te zijn, maar een schrijver van gedocumenteerde fictie. 'Ik heb een fictief personage neergezet dat door zijn achtergrond met zijn geweten in de knoop ligt. Het is een geromantiseerde manier om het hele verhaal te vertellen.'

geert.de.weyer@stripschrift.nl

© JUILLARD/LOMBARD 2012

LINKS - Omslagontwerpen voor het omslag van *Mezek* door André Juillard.

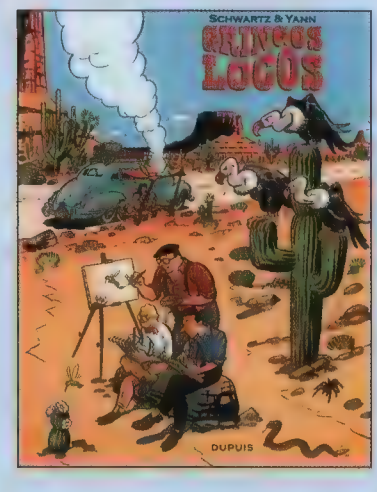

Gringos Locos

Schwartz & Yann
Dupuis 2012
ISBN 978-90-314-3160-1 (sk)
ISBN 978-90-314-3161-8 (hk)
Prijs € 8,95 (sk)
€ 13,95 (hk)
52 pagina's
plus los 'recht van antwoord'
Kleur (sk+hk)

DISNEY, HERE WE COME!

Het is een voor de stripwereld iconische reis: die van Jijé, André Franquin en Morris door de Verenigde Staten en Mexico in 1948/1949. Stripscenarist **Yann** *(De onnoembaren, Pin-up)* praatte wel eens over deze trip met Franquin en Morris en jaren later heeft hij de anekdotes aaneengesmeed tot een sprankelende hommage aan deze drie grootheden van het stripverhaal: *Gringos Locos*.

Tekenaar **Olivier Schwartz** hanteert in deze strip een strakke, kleurige maar ook dynamische tekenstijl die in het verlengde ligt van de Dupuis-school van Marcinelle. Schwartz is in Nederland voornamelijk bekend van *Een verhaal van Robbedoes en Kwabbernoot: Een piccolo in veldgroen*, eveneens met Yann. In Frankrijk is hij met Jean-Louis Fonteneau verantwoordelijk voor de leuke kinderstrip *Les Enquêtes de l'Inspecteur Bayard* (Éditions Bayard).

Geslaagde spin-off

In deze spin-off van *Insiders* laat scenarist **Jean-Claude Bartoll** hoofdpersonage Najah Cruz terug gaan naar haar jeugd, een veelgebruikte manier om zo'n afgesplitste reeks op te starten.

Na een paar trage aanlooppagina's is het verhaal een aaneenschakeling van geweld en actie. De jonge Cruz blijkt de dochter van de advocaat van senator Don Raúl die in Colombia de macht denkt te grijpen. Zijn tegenstanders verwachten dat hij de nieuwe baas van het Medellin-drugskartel gaat worden. Zoals gebruikelijk in een bananenrepubliek is er veel gewelddadige tegenstand. Dochter Cruz staat gelukkig ook haar mannetje.

Bartoll neemt niet veel tijd om de personages veel diepgang mee te geven. Goed is goed en slecht is slecht. De vragen die het verhaal oproept – hoe komt Cruz bij voorbeeld zo bedreven in de vechtkunst? – worden nauwelijks beantwoord.

Tekenaar **Luc Brahy** – die de tekenpen van **Renaud Garreta** voor deze spin-off overnam – is vooral sterk in actiescènes. De reeks past moeiteloos tussen populaire actieseries zoals *Largo Winch*, *Alfa* en *I.R.S.* TdK

Brahy & Bartoll
Dargaud 2012
ISBN 978-90-
9550-242-7
Prijs € 6,50
48 pagina's
Kleur (sk)

Het doel van de reis in 1948, waarbij Jijé werd vergezeld door zijn vrouw en kinderen, was om emplooi te vinden bij de Disney Studio's. Zoals Morris het ergens in de strip noemt: 'Los Angeles! Het mekka van de tekenfilm en de comics. De toekomst ligt niet in die vrome kinderboekjes van uitgeverij Dupuis.' Helaas blijkt er in die periode bij Disney net een grote ontslagronde gaande, dus dat plan gaat niet door. Het gezelschap trekt door naar Mexico, terwijl er noodgedwongen aan *Robbedoes* en *Lucky Luke* voor Dupuis wordt doorgewerkt om wat inkomsten binnen te krijgen.

In deze *road-strip* speelt Jijé de vaderfiguur met katholieke inborst, Franquin de wat sombere, onzekere stripartiest en Morris de bon vivant. Het gezelschap beleeft allerlei buitenissige en lollige avonturen, waarbij Yann ook oog heeft voor de onderlinge verhoudingen en irritaties.

Mexico is een inspirerende omgeving geweest voor de drie stripmakers. Jijé schijnt er de basis te hebben gelegd voor zijn beroemde katholieke *Don Bosco*-strip en Morris moet er haast inspiratie uit hebben geput voor zijn *Lucky Luke*-settings.

Eindelijk!

Maar liefst vijf jaar heeft het geduurd vooraleer uitgeverij Glénat ons de vertaling van het vijfde (en waarschijnlijk laatste) deel van de reeks *Max Fridman* schonk. Voor de Nederlandse lezer maakt dat een cyclus van twintig jaar rond. Al in 1982 verscheen bij uitgeverij Mondria het inmiddels veelgezochte eerste deel *Hongaarse Rapsodie* om vier jaar later gevolgd te worden door deel 2, wel bij Glénat maar nog niet in de albumreeks Prestige die kort daarna werd opgezet.

De Italiaanse tekenaar **Vittorio Giardino** (1946) startte pas met tekenen rond zijn dertigste. Met *Max Fridman* creëerde hij een serie over een realistisch personage aan de vooravond van de Tweede Wereldoorlog. Giardino is met name geïnteresseerd in de Spaanse burgeroorlog. Hij laat Fridman daarin als fervent tegenstander van de fascisten optreden. Soms met succes en soms als een Don Quichotte die tegen beter weten in de strijd aangaat.

In *Sin Ilusión* zoekt Fridman verbeten naar zijn vriend majoor Treves die is verdwenen na een ruzie. Uiteraard is zijn zoektocht niet zonder gevaar; de fascisten proberen hem diverse malen te dwarsbomen en te vermoorden. Giardino neemt alle tijd om de zoektocht van Fridman te vertellen. Actie in de reeks is functioneel en geen doel op zich. Veel aandacht besteedt hij aan intriges en samenzweringen die zich als een onzichtbaar net om de personages heen spannen. Fridman is een idealist, een beetje een Kuifje in Spanje. Heel veel fout doet hij niet en trouw en vriendschap zijn vanzelfsprekendheden die hij ook van anderen verwacht. Zelfs aan de verleidingen van een knappe journaliste biedt hij weerstand. Voor de volgers van de reeks komt na lang wachten een einde dat niet tegenvalt. TdK

Max Fridman 5: Sin Ilusión

Giardino
Glénat 2012
ISBN 978-90-6969-565-5
Prijs € 15,50
64 pagina's
Kleur (hk)

Franquin, tenslotte, heeft volgens Yann in Mexico de slungel gespot die model stond voor *Guust*. In de strip keurt Morris de eerste grappen van *Guust*, die onder meer tegen een cactus in slaap valt, af. 'André, jij kunt beter weer strips voor kinderen gaan maken', zegt hij tegen Franquin. En iets verderop: 'Kom op, niet zo zwartkijken'.Het zijn dit soort subtiele grappen die *Gringos Locos*, naast het prachtige tekenwerk, meerwaarde geven. Ze vormen een goed tegenwicht voor de burleske humor van Yann die soms over de top is. De erven van Jijé en Franquin hadden er meer moeite mee, met name het apocriefe karakter van sommige gebeurtenissen en karakterschetsen. Ze eisten een recht van antwoord, daarmee niet begrijpend dat Yann als maker de vrijheid genomen heeft om zijn verhaal te vertellen van de reis van het drietal. De strip is zeker niet bedoeld als nauwgezette reconstructie. Wie het humoristische en tamelijk onschuldige eindresultaat leest kan zich ook nauwelijks voorstellen dat dit aanstoot geeft. RS

ADVERTENTIE

ADVERTENTIE

Ode aan de fantasie

In *Koma* werken het meisje Addidas en haar vader Julius Eme als schoorsteenvegers in een industriestad in een onbepaalde tijd. Ze valt vaak flauw. Op een dag vindt ze in een fabriekstoren een doorgang naar een onderwereld met een buizenstelsel. Vreemde, mensachtige wezens blijken er machines te onderhouden die eigen zenuwstelsels hebben en de levensaders van mensen vormen.

Wanneer vader Julius de vermissing van zijn dochter doorgeeft aan de autoriteiten begint de ellende pas goed. In plaats van hulp wordt hij naar een strafkamp gestuurd (hij is geen 'geregistreerde beroeps') en gaan de machthebbers achter de wezens aan. Addidas blijkt uiteindelijk de sleutel in handen te hebben om dit mysterieuze verhaal tot een goed einde te brengen. Ze moet in een duel met het opperwezen al haar fantasie gebruiken om hem te verslaan.

De strip staat bol van de symboliek en wordt in krachtige, heldere tekeningen met manga-invloeden weergegeven. Het surrealisme komt geregeld om de hoek kijken. *Koma* is een bundeling van zes boeken die eerder in het Frans afzonderlijk zijn verschenen bij uitgeverij Les Humanoïdes Associés. Sherpa heeft de strips gebundeld in een handzaam en aantrekkelijk geprijsde bundel.

Koma is een ode aan de fantasie. Het hele verhaal lijkt zich in het hoofd van Addidas af te spelen, nadat ze in een tijdelijke coma is geraakt. Wat zou er dan in een hoofd omgaan?, vragen tekenaar Frederik Peeters *(Blauwe pillen)* en scenarist Wazem (Pierre Wasem, *De woestijnschorpioenen)* zich kennelijk af. Dat levert een fraaie fantastische en bij vlagen raadselachtige strip op. RS

Koma

Peeters & Wazem
Sherpa 2012
ISBN 978-90-8988-036-9
Prijs €19,95
280 pagina's
Kleur (sk)

Wijnbouwen is geen dassen strikken

De uitroeptekens staan voor de volgende waardeoordelen:

!!!!! grote klasse!
!!!! kopen!
!!! middenmoot
!! mwâh
! kastvulling
... door 't putje

Het domein is de aftrap van *Châteaux Bordeaux*, een familiesaga die zich afspeelt in het hart van de Medoc, de fameuze wijnstreek. De tekeningen worden verzorgd door **Espé** (pseudoniem van **Sébastien Portet**) op scenario van **Eric Corbeyran**.

Na vijftien jaar afwezigheid keert Alexandra Baudricourt terug uit New York voor de begrafenis van haar vader, een kleine wijnboer. Ze heeft haar relatie met haar Amerikaanse baas verbroken en is daardoor ook haar baan kwijt.

Alexandra en haar broers François en Charles erven het enigszins verlopen wijnhuis. De twee broers willen de boel verkopen om daardoor de schuldenlast die op het domein rust aan te pakken. Zus Alexandra wil echter van het wijnhuis weer een rendabele onderneming maken. Dit lukt niet zonder slag of stoot, want ze moet niet alleen alles over

[EN VERDER]

Arman & Ilva 14: De bewonderenswaardige Labritta (Hartog van Banda/Thé, Sherpa). Ilva solliciteert als huishoudster waar de onzichtbare Labritta roet in het eten gooit. Vlotte aflevering in dit album dat plots de opdruk *limited edition* meekrijgt. Daarmee belooft de uitgever niet te herdrukken, niet te dumpen en eventuele restanten te vernietigen. TdK

Ayako 3: Een familie om van te houden (Tezuka, L) Het is jammer dat de Nederlandse versie in drie delen verschijnt, ten opzichte van de tweedelige Engelse uitgave. Desalniettemin is deze door *The Times* uitgeroepen beste manga van 2010, die overigens al in 1972 in Japan verscheen, een spannend familiedrama waarin Tezuka zijn talent voor het beeldverhaal etaleert. RSp

De Bamburgers 3: Rust en vrede! (Van den Heuvel/Spruyt, Silvester). Opnieuw magistraal tekenwerk van Simon Spruyt en een bizar Nordanië-verhaal van Fritz van den Heuvel, die we ons nog goed herinneren van zijn hilarische albums over onder meer Bob de Kerpel. En zingend vonden we hem toentertijd ook al leuk. Bij het volgende album dus graag een absofuckinlutely *Bamburgers*-cd als bonus! AvO

Dik van Dieren en zo 2: Het einde van de wereld en andere zaken (Leever, Strip2000). Een o zo herkenbare Gerard Leever-kinderstrip. Het oplossingsburo van Dik van Dieren lost allerhande zaken op. Deel 1 is in 2003 uitgegeven door uitgeverij Silvester; Strip2000 komt in september met de herdruk van dat deel. De strip werd ooit voorgepubliceerd in *Suske en Wiske weekblad*. RS

Dokus, de leerling 18: Te hoog gegrepen! (Godi/Zidrou, Dupuis). Koning der klasidioten is een rake typering van de uitgever voor deze nullenverzamelende leerling. Leuke humoristische kinderstrip die het lang volhoudt in Nederland. RS

De grappigste avonturen van Donald Duck 37 (Straatman/Diverse tekenaars, Sanoma). Deze keer staat opnieuw het werk van één scenarist centraal: de Nederlandse veelschrijver Ruud Straatman. Een vermakelijke compilatie. AvO

het produceren van wijn leren, er is ook sprake van fraude en haar omgeving, met name haar vileine schoonzus, stelt zich vijandig op. Eric Corbeyran zet met *Het domein* niet alleen een sterk familie-epos neer, ook allerlei details en leuke weetjes met betrekking tot de wijnproductie komen uitvoerig aan bod, hetgeen dit album een educatief karakter meegeeft. Het voorwoord is niet voor niets van de hand van **Michel Rolland**, een befaamd oenoloog en wijnadviseur. De tekeningen van Espé zijn van een wisselend karakter; landschappen en gebouwen zien er schitterend uit, maar met personen – vooral gezichten – heeft hij meer moeite. Ook de wijze waarop de heren hun das hebben gestrikt doet merkwaardig aan. Ondanks deze tekortkomingen is *Het domein* een boeiend familierelaas geworden. BP

Doubt 4 (Tonogai, Kana). Deze donkere psychologische thriller draait om een meedogenloos psychologisch spel met een groep scholieren en is er duidelijk op uit de fans van de hitserie *Death Note* voor zich te winnen. *Doubt* is best een sterke serie, maar het mist wat scherpte in de plotstructuur. RSp

Ella Mahé 4: De kleur van de goden (Charles/Simon, Glénat). In dit deel komt Ella na een zwerftocht door de woestijn onbedoeld in een dorp van genezers terecht. Haar verschillend gekleurde ogen trekken de aandacht van de dorpsarts. Deze vertelt haar, in flashbacks, een mooi stuk Egyptische geschiedenis. Sober en helder getekend. BP

Franka 22: Onderwereld (Kuijpers, Franka). In dit deel is het verhaal *Mini story* van onze heldin – uit het premie-album *Eppo Forever* (2008) – aaneengesmeed met een tweede verhaal dat, zo blijkt, ermee in relatie staat. In het eerste deel neemt Franka het op voor een belaagde dame en in het tweede krijgt ze te maken met wraakzuchtige types. Henk Kuijpers toont weer eens overtuigend aan hoe gedetailleerd hij te werk gaat. BP

ADVERTENTIE

ADVERTENTIE

Strijensedijk 3
3295 KL 's-Gravendeel
Tel.: 06-16110888
info@profbarabas.nl
Stripwinkel Prof Barabas
uw winkel voor antiquarische strips!
▶In- en verkoop van strips
▶25.000 titels op voorraad
▶Walt Disney en Vandersteen
▶Originele tekeningen
▶Stripgadgets en striphoesjes
In onze galerij zijn originele tekeningen te koop van diverse auteurs!
Kom eens kijken in onze nieuwe winkel in 's-Gravendeel
Internetwinkel www.profbarabas.nl

De kleur uit de ruimte in zwart/wit

Het werk van horrorschrijver **H.P. Lovecraft** leent zich niet gemakkelijk voor bewerkingen in andere media.

Desalniettemin komen we het gedachtegoed van Lovecraft in films, computerspellen, boeken en strips vaak tegen. Meestal zijn dit soort bewerkingen een ware kwelling voor liefhebbers, zoals het mislukte *Necronomicon* van Alan Moore. Hoe het wel moet laat **Erik Kriek** zien in *Het onzienbare en andere verhalen*. Deze bewerking van de macabere verhalen van Lovecraft zijn duidelijk gemaakt door iemand met het grootste respect en liefde voor het oeuvre van de Amerikaanse auteur.

De Franse auteur Michel Houellebecq schreef in 1991 in een monografie over Lovecraft dat zijn werken geen enkele opsmuk hebben. Het is enkel en alleen pure abstracte horror. In Lovecrafts werk staan geen lange beschrijvingen van de gedachtewerelden van de hoofdpersonen. Ook is er geen liefde, er zijn zelfs bijna geen vrouwen.

Kriek heeft ervoor gekozen zo dicht mogelijk bij de originele verhalen van Lovecraft te blijven. Hierdoor weet hij de oerkracht van de vertellingen te bewaren. De enkele keren dat Kriek afwijkt van het origineel is dit vaak om het tempo in zijn verstrippingen te behouden, zoals in zijn bewerking van *De schaduwen boven Innsmouth*, waar hij de ellenlange monologen van de dronkaard Zadok Allen weet terug te snoeren tot vijf pagina's.

Kriek werkt in zwart/wit en grijstinten, een essentiële keuze voor het behoud van de oerkracht van Lovecrafts verhalen. Dit komt duidelijk naar voren in *De kleur uit de ruimte*. Het korte verhaal put zijn kracht uit het vermogen van de lezer om deze mysterieuze kleur, die nog nooit op aarde gezien is, voor zichzelf voor te stellen. Lovecraft en Kriek weten dat de echte horror zich voltrekt in de gedachtewereld van de lezer en niet op de pagina zelf. Een stripversie in kleur van *De kleur uit de ruimte* zou dan ook afbreuk doen aan het origineel.

De ongelikte stijl van Kriek versterkt de soms stilistisch krakkemikkige verteltrend van Lovecraft. Het is duidelijk dat het Kriek niet te doen is om een gladgestreken psychologisch horrorverhaal te vertellen. We hebben hier net als bij de meester te maken met pure abstracte horror van het hoogste niveau. RSp

OP EEN NACHT HAD IK EEN AFSCHUWELIJKE DROOM WAARIN IK MIJN GROOTMOEDER ONTMOETTE, DIEP ONDER WATER...
WELKOM, MIJN KLEINZOON! WELKOM IN JOUW TOEKOMSTIGE RIJK! EEN RIJK VOL WONDEREN, WAARIN JE NIMMER ZULT STERVEN.
MIJN EIGEN ZOON, DOUGLAS, HEEFT ZICH DIT RIJK ONTZEGD MET EEN ROKENDE REVOLVER, MAAR JIJ...JIJ.... ZAL BIJ ONS KOMEN... BIJ ONS DIE ER AL WAREN VOOR DE EERSTE MENSEN OP AARDE LIEPEN!
IK ONTMOETTE DAAR OOK WAT HAAR MOEDER WAS GEWEEST... AL TACHTIGDUIZEND JAREN HAD PTH'THYA-L'YI IN Y'HA-NTHLEI GEWOOND. NA DE DOOD VAN OBED MARSH WAS ZE DAARNAAR TERUGGEKEERD...
WEES GEGROET, MIJN ERFGENAAM!

Het onzienbare en andere verhalen

Kriek
Oog & Blik/
Bezige Bij 2012
ISBN 978-90-
5492-345-9
Prijs € 24,90
112 pagina's
Zwart/wit (hk)

[EN VERDER]

Gek op moorden (Manchette/Tardi, Oog & Blik/Bezige Bij). Een mislukte ontvoeringszaak loopt gruwelijk af, deels met een happy end. De strip is gebaseerd op de policier waarmee de inmiddels overleden Jean-Patrick Manchette in 1973 zijn naam als geëngageerde schrijver vestigde. Gewelddadig maar met humor. Tardi maakt er weer een fraaie strip-noir van. RS

Jasmira 2: De valse noot (Vicomte/Pelet, Glénat). In deze niet altijd even duidelijke familiesaga lopen heden en verleden gebroederlijk door elkaar. Ook wordt er erg makkelijk van locatie gewisseld. Maar de tekeningen van Vicomte en Pelet zijn schitterend, evenals de inkleuring van Patricia Faucon. BP

Jeruzalem (Delisle, Oog & Blik/Bezige Bij) In dit boek werpt Guy Delisle een bijzondere blik op het hedendaagse Jeruzalem, waar hij een jaar verbleef. De humoristische stijl van de auteur sluit goed aan met de ontwapenende benadering die hij kiest om de serieuze conflicten in het heilige land te beschrijven. RSp

Julius Chancer 3: De regenboogorchidee 3 (Ewing, Silvester). Afsluitend deel van deze trilogie, door een Engelse tekenaar die werkt in de beste traditie van het Europese vasteland. AvO

Legende van de scharlaken wolken 4: De bloei en de gruwel (Tenuta, Silvester). Tenuta hanteert een intens kleurpaneel om zijn met veel bloed en actie omgeven verhaal te vertellen. Veel typisch Japanse elementen zoals Samoerai, zwaarden en eerwraak in dit lastig te volgen scenario. TdK

De legende van het wisselkind 5: Asrai-nacht (Fourquemin/Dubois, Lombard). In deze met vaart getekende fantasyreeks valt Scrubby, het wisselkind, van de ene verrassing in de andere door constant van gedaante wisselende figuren. Maar wie is nu goed en wie niet? TdK

Bovennatuurlijke element versjteert historische strip

Uitgeverij *Arboris* stopte al na één deel met de serie *Millennium*. De Antwerpse uitgever *Medusa* heeft besloten de serie over te nemen en naast een heruitgave van het eerste deel, *De honden van God*, meteen een nieuw deel, *Het geraamte van de engelen*, te publiceren.

In beide delen wordt Raedwald de Sakser als de held van de serie geïntroduceerd. Hij is een sluwe handelaar in relieken en een begiftigd zwaardvechter. Raedwald staat door zijn handel tussen het klooster van Cluny en het bisdom van Rome in. Eigenlijk kan hij het met beide partijen niet echt vinden, maar in Cluny huizen zijn grootste vijanden.

Dit uitgangspunt biedt een mooie context voor een spannend historisch stripverhaal. Het is dan ook jammer dat auteur **Richard Nolane** het nodig acht om deze spannende tijd in de geschiedenis aan te dikken met tovenarij en vampirisme. Deze bovennatuurlijke elementen in de scenario's leiden af van wat echt interessant had kunnen zijn aan deze ineens niet meer zo historische strip.

Op de tekeningen van **François Miville-Deschènes** is op het eerste gezicht niet veel aan te merken. De composities van de actiescènes zijn sterk en de inkleuring van **Daniel Perez** is acceptabel, al mist het hier en daar wat contrast. Het probleem van de illustraties is eigenlijk hetzelfde als dat van *Millennium* in het algemeen. Het is allemaal nogal standaard en valt daarom niet op, tenzij je een liefhebber van quasihistorische actie bent. RSp

Millennium 1: De honden van God
Millennium 2: Het geraamte van de engelen

Nolane & Miville-Deschènes
Medusa 2012
ISBN 978-94-6157-042-0 (deel 1)
ISBN 978-94-6157-044-4 (deel 2)
Prijs €7,95
56 pagina's
Kleur (sk)

Magellaan 1: Naar het einde van de wereld (Orenge/Python/Verguet/Clot, Glénat). In de reeks Explora toont uitgever Glénat de grote ontdekkingsreizigers en avonturiers van de wereld in stripvorm. Zeevaarder Fernão de Magelhães, kortweg Magellaan, bijt het spits af. Een aardig verhaal met als minpuntje een lelijke tweedeling in apart getekende figuren en achtergronden. TdK

Mannetje Pug (Conté/Lolkema, Syndikaat) Een absolute aanrader voor diegenen die houden van droge surrealistische humor. RSp

Notre Dame 1: Het narrenfeest (Recht/Bastide, Glénat). Het eerste deel van een geslaagde bewerking van de roman van Victor Hugo. Het Parijse gepeupel wordt door tekenaar/inkleurder Jean Bastide raak en warm getypeerd. BP

O'boys 3: Midnight Crossroad (Cuzor/Colman, Dargaud). Afsluiter van de eerste, op het werk van Mark Twain gebaseerde, cyclus. Meesterlijk tekenwerk van Steve Cuzor, die ook meewerkte aan het scenario en de inkleuring. BP

Papyrus 32: De stier van Montoe (De Gieter, Dupuis). Vertrouwde kinderstrip met het antieke Egypte als setting. Humor vermengd met avontuur. Ditmaal draait het om een geheimzinnig stuk papyrus en hebzuchtige priesters. RS

De partners 17: Ufo (Brugman/Richards, Don Lawrence Collection). Dankzij een overdosis fantasie laten de auteurs dandy MacDonald en de gravin hun ongeloofwaardige avonturen beleven tussen aliens en de groten der aarde. Wat te denken van seksbladgoeroe Bob Beffner en profbokser Mick Tucson! TdK

Rechter Bao 2: De koning van de kinderen (Nie/Marty, Xtra). Na *Rechter Tie* van Robert van Gulik en *Rechter Ooka* van Bertus Aafjes waren we ondertussen wel weer eens toe aan een nieuwe rechter uit het Oosten. En het moet gezegd: supertekenwerk en een spannend wie-heeft-het-gedaanverhaal. Hopelijk valt het oblongboekje genoeg op in de schappen van de stripwinkels, want deze serie verdient een deel 3, en een deel 4, en een... AvO

Schemerwoude 15: Hemeloog (Hermann/H., Glénat). Na het lezen van deze jungleaflevering van vader en zoon Huppen (zoon Yves is scenarist sinds deel 12) ziet het je groen voor ogen. AvO

Scherpschutters (Van de Pol, Oog & Blik/Bezige Bij). Michiel van de Pol beschrijft de relatie met zijn vader die hartpatiënt is. De onderlinge band wordt hechter nadat Van de Pol in het ziekenhuis beland na een epilepsie-aanval. Het levert een mooi portret van zijn vader op met veel rake overpeinzingen in een simpele, charmante maar ook inventieve tekenstijl. RS

De schilden van Mars 2: Heiligschennis (Chaillet/Gine, Glénat). Viel er in het eerste deel, door sabotage, nog maar één heilig schild naar beneden, in deze editie worden ze allemaal gestolen. Vermoedelijk zitten de verraderlijke Parthen hier achter. Officier Charax gaat op onderzoek. De inkleuring is van Antoine Quaresma. Deel drie – *Semiramis* – komt eraan. BP

Single 11: XL (Kolk/De Wit, Harmonie). De dames van Kolk en De Wit verrassen, drammen, charmeren, laten je lachen, doen je blozen, discussiëren op het scherpst van de snede en voeren de meest onbenullige conversaties. Kortom: *Single* blijft een topper; ook een album lang achter elkaar. TdK

Tramp 10: Het vervloekte vrachtschip (Jusseaume/Kraehn, Dargaud). De maritieme avonturenserie *Tramp* is terug met een spannend eerste deel van een nieuwe, vierde cyclus. Kapitein Yann Calec wil met zijn opgeknapte vrachtschip onder Liberiaanse vlag aan de slag maar wordt tegengewerkt door onder meer de vakbond. Opmerkelijk is dat Jean-Charles Kraehn zelf de laatste zes pagina's en het omslag heeft getekend en Patricia Jambers een deel van de inkleuring op zich heeft genomen. Kennelijk had Patrick Jusseaume wat extra hulp nodig bij het vele werk dat in dit uitstekend gedocumenteerde album is gestoken. RS

De vliegenkoning 2: De oorsprong van de wereld (Mezzo/Pirus, Sherpa). In een heerlijk vettige jaren-1950-tekenstijl bieden de auteurs een intrigerende reeks verhalen, doordrenkt met erotiek en menselijke tekortkomingen. Geen lichte kost, dus ga er wel even voor zitten. TdK

Wielergek! 1 en 2 (Julié/Garréra, Ballon Media). Nadat uitgeverij De Boemerang ermee is gestopt heeft uitgeverij Ballon Media de themareeksen ontdekt waarmee uitgeverij Bamboo in Frankrijk scoort. Gezien de vele bizarre zaken in de wielrennerij, waaronder de dramatische valpartijen in de Tour de France, is er stof genoeg voor een gagreeks. Tekenaar is Alain Julié, bekend om zijn assistentwerk (onder andere voor *Léo Loden*). De grappenmaker is Jean-Luc Garréra, die zelf ook heeft getekend (onder andere voor *Le journal de Mickey*). Ballon Media is inmiddels ook begonnen met het uitbrengen van de humorserie *Voetbalgek!* en in het najaar start *Beroep: leraar*. RS

Zeven 8: Zeven overlevenden (Denys/Blengino, Silvester). Na het succes van zeven delen *Zeven*, start uitgever Silvester met een tweede cyclus. Te beginnen met zeven mensen met een dubieus verleden die in een tunnel zonder uitgang vol met zombies belanden. TdK

ADVERTENTIE

NU VERKRIJGBAAR

TOONDER IN LEIDEN

JACQUELINE ZIRKZEE
met een bijdrage van Dick de Boer

In de korte tijd dat Marten Toonder in Leiden woonde, creëerde hij de legendarische stripfiguur Tom Poes. Hij maakte zijn eerste boekomslagen aan de Warmonderweg, ontwikkelde zijn tekenstijl bij de Rotogravure en richtte een schildersatelier in aan de Witte Rozenstraat. In Leiden werd de basis gelegd voor zijn verdere carrière. In dit boek aandacht in woord en beeld voor deze onderbelichte periode, die van grote betekenis is geweest voor Toonders leven en werk.

Te koop bij de stripwinkels
Internet: www.leidsestriphop.nl
Meer inform[illegible]

ADVERTENTIE

STRIPWINKEL WONDERLAND

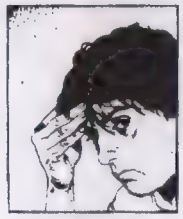

wonderland productions

Paardsdemerstraat 19
3500 HASSELT
✆ 011/22 82 00

ADVERTENTIE

De best gesorteerde stripwinkel in de Zaanstreek!

Stripboekhandel
De 9e kunst

Voor nieuwe en bijzondere albums

Altijd leuke aanbiedingen!

Veeringstraat 54
1502 NM Zaandam
tel. 06-28919687

Zie de website voor de huidige acties!

www.stripboekhandelde9ekunst.nl

ADVERTENTIE

www.bonte.be NIEUW

Gilbert Declercq
'50 jaar kunstenaarschap'
STRIPPAKKET
sept. 2012

→ AGENDA

AANVULLINGEN? VERTEL HET ONS! STUUR NIEUWS OVER BEURZEN, TENTOONSTELLINGEN OF ANDERE INTERESSANTE STRIPEVENEMENTEN AAN **AGENDA@STRIPSCHRIFT.NL** OF NAAR **POSTBUS 84206, 3009 CE ROTTERDAM.**

■ ***t/m 5 augustus 2012*** *26e Stripfestival Middelkerke, Arthur de Greefplein, Middelkerke, België, info: www.stripbdmiddelkerke.be*

■ ***t/m 19 augustus 2012*** *Expo 'Cyril Pedrosa – Portugal', Galerie Silvester, Kleine Houtstraat 11a, Haarlem, info: www.silvesterstrips.nl*

■ ***t/m 19 augustus 2012*** *Expo 'Heer Bommel en de brandweer', Brandweermuseum Wassenaar, kelder raadhuis De Paauw, Raadhuislaan 22, Wassenaar, info: www.brandweermuseumwassenaar.nl*

■ ***t/m 31 augustus 2012*** *Expo 'Thé Tjong-Khing – Van strip tot sprookje', Kinderboekenmuseum, Prins Willem-Alexanderhof 5, 's-Gravenhage, info: www.kinderboekenmuseum.nl*

■ ***t/m 9 september 2012*** *Expo 'Focus Strip – 10 jonge Belgische tekenaars tonen hun talent', Belgisch Stripcentrum, Zandstraat 20, Brussel, België, info: www.stripmuseum.be*

■ ***t/m 16 september 2012*** *Expo 'Phiny Dick', Museum Meermanno, Prinsessegracht 30, 's-Gravenhage, info: www.meermanno.nl*

■ ***t/m 23 september 2012*** *Expo 'Marten Toonder', Belgisch Stripcentrum, Zandstraat 20, Brussel, België, info: www.stripmuseum.be*

■ ***t/m 28 september 2012*** *Expo 'Peter van Straaten & Jo Spier – Virtuoze tekenaars van het Nederlandse leven', Persmuseum, Zeeburgerkade 10, Amsterdam, info: www.persmuseum.nl*

■ ***t/m 30 september 2012*** *Expo 'Met Nero aan tafel', Marc Sleen Museum, Zandstraat 33-35, Brussel, België, info: www.marc-sleen.be*

■ ***t/m 30 september 2012*** *Expo 'Waarom is Bommel een beer?', Nederlands Stripmuseum, Westerhaven 71, Groningen, info: www.stripmuseum.nl*

■ ***t/m 20 oktober 2012*** *Expo 'De avonturen van Hergé', Moof, Grasmarkt 116, Brussel, België, info: http://moof.d2d.be*

■ ***t/m 25 november 2012*** *Expo 'Posy Simmonds', Belgisch Stripcentrum, Zandstraat 20, Brussel, België, info: www.stripmuseum.be*

■ ***t/m 24 februari 2013*** *Expo 'CarTOENs – Vijftig momenten uit de geschiedenis van Bergen op Zoom', Het Markiezenhof, Steenbergsestraat 8, Bergen op Zoom, info: www.markiezenhof.nl*

■ ***18 augustus 2012*** *14e Kamper Stripspektakel, Oudestraat/ Van Heutszplein, Kampen, info: www.kamper-stripspektakel.nl*

■ ***25 t/m 26 augustus 2012*** *27e Brabants Stripspektakel, Health & Sports Club Valkencourt, Heerkensdreef 15, Valkenswaard, info: www.brabantsstripspektakel.nl*

■ ***8 t/m 9 september 2012*** *Stripfestival Breda, Chassé Theater, Claudius Prinsenlaan 8, Breda, info: www.stripfestivalbreda.nl*

■ ***16 september 2012*** *StripmART tijdens cultureel festival LelystART, Omgeving Agora-theater, Lelystad, info: www.lelystart.nl*

■ ***9 oktober 2012 t/m 26 februari 2013*** *Expo 'François Walthéry – 50 jaar stripverhalen', Belgisch Stripcentrum, Zandstraat 20, Brussel, België, info: www.stripmuseum.be*

■ ***10 november 2012*** *7e Kressedag, Ontmoetingscentrum 't Trefpunt, Roelenengweg 25, Voorthuizen, info: www.ericdenoorman.nl*

■ ***9 t/m 10 maart 2013*** *De Stripdagen, Evenementenhal Gorinchem, Franklinweg 2, Gorinchem, info: www.destripdagen.nl*

Yves Chaland in Brussel

Als het weer niet wil meewerken en de vakantiedagen het toelaten is het bezoeken van de tentoonstelling rond Yves Chaland in Brussel een prima dagbesteding. Nog tot en met 28 juli is in Galerie Champaka een expositie met werk van deze Franse tekenvirtuoos te bezoeken. De nadruk ligt op het personage De jonge Albert, dat voor het eerst het daglicht zag in 1982.

Yves Chaland wordt in 1957 geboren en groeit op in het zuiden van Frankrijk. Op bezoek bij zijn grootouders, raakt hij begeesterd door de stripverhalen die zij in grote getale bezitten. Al snel probeert hij zelf te tekenen. Na succesvolle experimenten op de middelbare school, gestimuleerd door één van zijn leraren, gaat hij aan de kunstacademie in Saint Etienne studeren. Zijn ster rijst snel. Bekendheid bij het grote publiek krijgt hij door de strips *Bob Fish*, *Adolphus Claar* en natuurlijk *Freddy Lombard*. In 1982 krijgt Le jeune Albert (De jonge Albert), een personage uit *Bob Fish*, een eigen stripalbum. De avonturen van *De jonge Albert* spelen zich af in het Brussel van de jaren 1950. Als uithangbord en grondlegger van de atoomstijl weet Chaland met deze tekenstijl de sfeer van die periode perfect te vatten. Het is een enorme teleurstelling voor hem als hij zijn grootste droom – het tekenen van de reeks *Robbedoes en Kwabbernoot* – na een aanvankelijk enthousiast begin uiteen ziet spatten. De redactie van het weekblad besluit dat alleen Tome en Janry de reeks mogen tekenen. Zijn *Robbedoes*-verhaal wordt niet afgemaakt en zal later in verschillende legale en illegale publicaties alsnog verschijnen. Albums van *De jonge Albert* verschijnen in het Frans, Duits en Nederlands. Ook verschijnt er in 1986 een speciale versie in Brussels dialect. In de jaren 1980 is Chaland een gewild reclametekenaar. Het eindigt allemaal als hij tragisch komt te overlijden als gevolg van een auto-ongeluk in juli 1990.

Op de tentoonstelling worden een kleine veertig originelen, blow-ups en facsimiles van *De jonge Albert* vertoond waarin de verfijnde stijl van Chaland goed is te bewonderen. Er is een tiental van te koop. De locatie (Rue Ernest Allard 27) van de tentoonstelling, die door stripliefhebber en burgemeester van Brussel Freddy Thielemans werd geopend, ligt op loopafstand van de Brusselse stripmuur van *De jonge Albert*. Dit laatste vermelden we voor het geval het toch nog even droog wordt.

TdK

Meer info: *www.galeriechampaka.com*

[SERVICE SPREAD]

→ HET VAK

DEZE RUBRIEK IS BESTEMD VOOR MUTATIES IN HET ROERIGE STRIPWERELDJE, ALSMEDE VOOR MELDINGEN VAN OVERLIJDEN. FUNCTIEWIJZIGINGEN, WISSELINGEN VAN UITGEVER OF DISTRIBUTEUR, VERHUIZINGEN... HIER LEEST U ER ALLES OVER. STUUR MUTATIES AAN **HETVAK@STRIPSCHRIFT.NL** OF NAAR POSTBUS 84206, 3009 CE ROTTERDAM.

> WAARHEEN?

De Belgische striptekenaar **Ferry** (van Vosselen) is de nieuwe voorzitter van de raad van bestuur van het Belgisch Stripcentrum in Brussel. Voorgangers van Ferry waren Bob de Moor, Jean van Hamme en Guy Decissy.

Joost Swarte heeft de Marten Toonderprijs 2012 gewonnen. Na Jan Kruis en Peter Pontiac is Swarte de derde auteur die deze prijs – een bedrag van €25.000 – wint. Swarte is een veelzijdig artiest en veel meer dan een striptekenaar. Hij heeft postzegels, horloges, huizen en telefoonkaarten ontworpen en staat ook internationaal hoog aangeschreven. Zijn begrip *de klare lijn* wordt al sinds 1976 gehanteerd door de gehele stripwereld. Zijn strip- en illustratiecarrière gaat terug tot in de jaren 1970 waarin hij het blad *Modern Papier* begint. *Jopo de Pojo* en *Katoen en Pinbal* zijn vroege creaties waarmee hij in undergroundwereld naam maakt. In de decennia erna ontwikkelt hij zich tot een gerenommeerd illustrator die in *Humo*, *The New Yorker* en *Vrij Nederland* publiceert. Verder is vermeldenswaardig dat hij betrokken was bij de inrichting van het Hergé-museum, initiatiefnemer was van Stripdagen Haarlem en medeoprichter van uitgeverij Oog & Blik. Swarte ontvangt zijn prijs, beschikbaar gesteld door het Mondriaanfonds, tijdens Stripfestival Breda in september.

Tim Enthoven heeft de Comic House Debuutprijs 2012 gewonnen. De prijs, voorheen de VPRO Debuutprijs, bestaat uit een bedrag van €1000 en een oorkonde en wordt elke twee jaar uitgereikt aan de maker van het beste Nederlandstalige stripdebuut. Enthoven dankt de verkiezing aan het album *Binnenskamers*. Twee andere debutanten die het met een eervolle vermelding moeten doen zijn Charlotte Dumortier met *Murphy's Miserable Space Adventures* en Frodo de Decker met *Otto 1: Blijven roeien!*

Frederick van den Stock heeft de Benelux Beeldverhalenprijs gewonnen. De prijs is in 2010 ingesteld als stimulans voor beginnende makers van beeldromans uit de Benelux. De prijs wordt mogelijk gemaakt door *Nrc.next*, uitgeverij Oog & Blik en het Mondriaanfonds. Van den Stock wint een bedrag van €1000. Rik Buter (tweede) en Marissa Delbressine (derde) winnen €500 en €250. Alle inzendingen van de longlist zijn nog op *www.comik.nl* te zien.

The Walt Disney Company Benelux heeft een Dutch Promo Award gewonnen in de categorie Beste Kinderprogramma. De promo's zijn gemaakt door de on-air-afdeling van Disney Channels Benelux, onderdeel van The Walt Disney Company Benelux. De winnende spot is gemaakt voor *Best Friends Friday* (BFF) op Disney Channel. De prijs is in het leven geroepen om het Nederlandstalige werk van promomakers in Nederlanden België aandacht te geven.

Stripwinkel **Windmill Comics** in Spijkenisse heeft haar deuren gesloten. De winkel die vooral comics verkocht bestond pas enkele jaren. Eigenaar Johan de Neef schrijft ook scenario's voor *TOO – The Owl Organization*, een comic getekend door Rik van Niedek en Gerard van de Werken.

De 26-jarige Gentenaar **Sander Vanderveeren** (met de strip *Op poten*) en de 22-jarige **Thomas Vermeire** *(Beautiful Freak)* uit Luik hebben de Focus Stripaward gewonnen. Deze prijs, in het leven geroepen door de magazines *Knack Focus* en *Focus Vif*, beloont de winnaars met publicaties in het blad en een tentoonstelling in de Gallery van het Belgisch Stripcentrum.

Erik Kriek wordt vanaf juli dit jaar vertegenwoordigd door agentschap Comic House. Dat maakte Comic House in een persbericht bekend. Kriek is bekend door de strip *Gutsman* en won in 2008 de Stripschapprijs.

De app van het stripalbum **De Kiekeboes: Alle eendjes** is bekroond met de FWA Mobile of the Day Award. De FWA (Favorit Website Awards) heeft sinds drie jaar een prijs die specifiek mobile experiences (websites en applicaties) bekroont. Het is één van de meest gerespecteerde labels in de digitale sector. In 2011 viel een app van *Suske en Wiske* in de prijzen.

→ WINNEN

Onlangs verscheen het stripalbum *Koma* van het duo Wazem (scenario) en Frederik Peeters (tekeningen).
Zie ook de recensie elders in dit nummer.
Met dank aan uitgeverij Sherpa geeft *Stripschrift* vijf exemplaren weg aan inzenders van het juiste antwoord op de volgende vraag:

Welke Nederlandstalige stripalbums van Frederik Peeters zijn er nog meer verschenen?

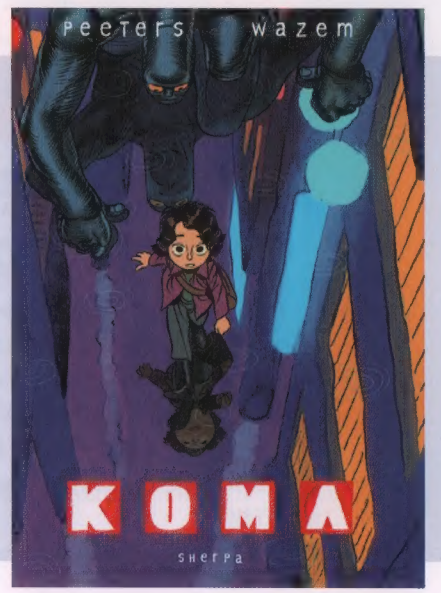

Stuur het antwoord vóór 1 september 2012 naar

Koma-prijsvraag
Postbus 84206
3009 CE Rotterdam
of naar winnen@stripschrift.nl

Bij meer dan vijf goede oplossingen zal er worden geloot.
De winnaars maken we in een volgend nummer bekend.
Maximaal één inzending per adres en discussiëren over de uitslag doen we natuurlijk niet.

Tekenaar **Peter van Straaten** heeft de Albert Hahn Prijs ontvangen uit handen van de Amsterdamse burgemeester Eberhard van der Laan.
De Albert Hahn Prijs is een nieuwe door het Persmuseum ingestelde oeuvreprijs voor een politiek tekenaar die een bijzondere bijdrage levert aan de politieke prentkunst en het journalistieke en culturele erfgoed.
De prijs – €5000 en een beeld van beeldhouwer Maja van Hall – is vernoemd naar één van Nederlands belangrijkste politieke tekenaars Albert Hahn (1877-1918).

GIGANTIK VAN CARDONA

> WAARVOOR?

Bert Witte is op 25 mei overleden. Deze Nederlandse cartoonist, gewaardeerd lid van de Nederlandse Cartoonisten Vereniging De Tulp, tekende meer dan 75 cartoonboeken (onder andere *Het neuzenboek* en het *Groot Nederlands Huwelijksboek)* en leverde illustraties voor meer dan vijftig boeken. Zijn meeste uitgaven verschenen bij uitgeverij Mondria. Langer geleden tekende Witte ook strips, zoals *Bas Toverbal* en *Speez* voor *Taptoe*. Meer recent is zijn verstripping van de televisieserie *Oppassen!* waarin hij de hoofdfiguren als dieren neerzette. Ook tekende hij illustraties voor Stan Huygens Society Journaal in *De Telegraaf*. Bert Witte, winnaar van 26 nationale en internationale cartoonprijzen, werd 68 jaar.

Op 19 juni overleed **Jose Maria Cardona Blasi**. Deze Spanjaard is in het Nederlandse taalgebied het meest bekend van de strip *Gigantik* die hij op scenario van Victor Mora voor het Duitse stripblad *Zack* tekende. De strip verscheen vrijwel parallel ook in de Franse equivalent *Super-As* en het Nederlandse *Wham!* Er zouden bij Novedi zeven albums verschijnen.
Daarnaast tekende Cardona ook veel Disneyverhalen voor de Deense (Egmont), de Franse (Hachette) en Nederlandse (Sanoma) markt. Vooral verhalen over *Oom Dagobert*. In 2009 verscheen In de reeks *De grappigste avonturen van Donald Duck* een album met alleen tekenwerk van Cardona.

→ HARRY'S POSTZEGELHOEKJE

Osamu Tezuka (1928-1989). Op de postzegel zien we hem zoals heel Japan hem kan uittekenen, met bril en baret. Nederland kent hem van *Boeddha* en *Astro Boy*, maar er is nog veel meer. 150.000 Pagina's heeft hij in zijn leven getekend. Hij word ook wel de Japanse Disney of peetvader van de anime genoemd.
Als je het prachtig uitgegeven boek *The Art of Osamu Tezuka, God of Manga* van Helen McCarthy leest weet je waarom. Mooi tekenwerk, veel karakters, levendige fantasie, veelzijdig. De documentaire op de bijgeleverde dvd laat zien dat zijn leven weinig goddelijks had. Hij werkte in een kleine flat waar geen daglicht naar binnen kwam, sliep amper en leefde onder constante druk van deadlines. Op één van de meest sprekende beelden is te zien hoe Tezuka tekent in de taxi op weg naar het vliegveld. Voor hij aan boord stapt pakken enkele medewerkers zijn laatste productie aan. In het vliegtuig tekent hij verder. Het schijnt dat hij zelfs nog op zijn sterfbed tekende. HW

Land van herkomst: Japan
Jaar van uitgifte: 1997
Catalogus waarde: €0,65

STRIPSCHRIFT COLOFON

JAARGANG 45 • NUMMER 4 (425) • AUGUSTUS 2012

's Werelds oudste stripinformatieblad verschijnt 8 maal per jaar en wordt samengesteld door een onafhankelijke redactie.

Redactie
Teus de Kruijf, Arco van Os, Rik Sanders

Medewerkers
Radek Bolatek, Han van Buuren, Michel van Merriënboer, Willem Naber, Ans Nolten, Peter Ottens, Bert Post, Rik Spanjers, Erwin Suvaal, Maciek Szatko, Rudy Vrooman, Geert de Weyer, Harry Wibier, Remko Zeven

Aan Stripschrift is in 2011 de P. Hans Frankfurther-prijs voor bijzondere verdiensten toegekend.

Omslag
Grzegorz Rosinski

Redactie-adres
Postbus 84206
3009 CE Rotterdam
t 010-2201063
e redactie@stripschrift.nl
@Stripschrift
Stripschrift

Abonnementen
Een abonnement omvat 8 nummers en wordt daarna telkens stilzwijgend verlengd. Eventueel gemiste nummers zijn te bestellen via onze Back Issue Service.

Maak het juiste bedrag over op girorekening 9347590 ten name van Stichting Uitgeverij Stripstift te Rotterdam.
Nederland €49,00
België €52,00
Other countries €66,00
IBAN NL07 INGB 0009 3475 90
SWIFT/BIC INGBNL2A
Bedragen zijn inclusief 6% BTW
Opzeggingen schriftelijk richten aan de uitgever, uiterlijk twee nummers voor het aflopen van het abonnement.

Reprorecht
Het overnemen, maar ook het vermenigvuldigen van artikelen en illustraties is slechts geoorloofd na schriftelijke toestemming van de redactie.

Materiaal
Ongevraagd toegestuurd materiaal wordt niet geretourneerd. De verantwoordelijkheid voor de artikelen berust bij de auteurs.

Advertenties
Voor de opgave van advertenties en het opvragen van de tarieven kunt u contact opnemen met de uitgever, of e-mailen naar adverteren@stripstift.nl

Druk
Printec Offset, Kassel, Duitsland

Uitgever/Distributie Nederland
Stichting Uitgeverij Stripstift
Kleine Beer 467
3067 ZW Rotterdam
t 010-2201063
e uitgever@stripstift.nl
w www.stripstift.nl
KvK Rotterdam 24335843

Distributie België
Pinceel, Leuven

Stripschrift wordt uitgegeven in opdracht van Het Stripschap. Leden van Het Stripschap krijgen €1,25 korting op de abonnementsprijs.

ISSN 0165-845X

Nicolas Eymerich Inquisiteur

REEKS IS NU COMPLEET VERKRIJGBAAR

4 BOEKEN IN EEN LUXE CASSETTE!

ISBN 978-90-5885-776-7

HET EINDE VAN DE INQUISITIE

ISBN 978-90-5885-077-5

HERZIENE HERDRUK

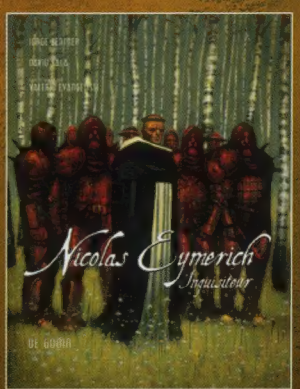

ISBN 978-90-5885-236-6

ISBN 978-90-5885-284-7

ISBN 978-90-5885-285-4

NIEUW

WWW.SILVESTERSTRIPS.NL

SILVESTER

© Guy Delcourt Productions